

Rostra Economica

nummer 260 | jaargang 52 | juli 2006

Een periodiek van Studievereniging Sefa

Sefa

Frank van der Wall Bake

"Hier nog een citaatje van Frank?"

De onderneming Ajax

Hier nog een citaat/text

Wetenschapsfilosofie

Idem, hier dus ook text!

ADV KPMG L

ADV KPMG R

Interview met Frank van den Wall Bake: Bruggebouwer tussen sport en sponsoring 6

Hoewel bij velen onbekend, is hij dé man die sport en economie bij elkaar heeft gebracht: Van zijn hand komen o.a. de PTT-telecompetitie, het idee voor een promodorp bij sportevenementen en het Holland Heineken House. Ook heeft hij aan de basis gestaan van het uitgebreide sponsorschap van Rabobank in het wielrennen. Op woensdag 17 mei 2006 had Rostra Economica een gesprek met hem

Buitenlandersbeperkingen in het beroepsvoetbal

Profvoetbal. Aan de ene kant een sportactiviteit, aan de andere kant een economische activiteit. Profvoetballers zijn dan ook niet alleen sporters, maar ook werknemers. Sinds halverwege de jaren negentig gelden er voor EU-onderdanen geen beperkingen meer om voor een club in een andere lidstaat uit te komen, maar mogen deze beperkingen nog wel gelden voor andere buitenlandse voetballers?

Amsterdams trots: Ajax als beursgenoteerd bedrijf

Op maandag 11 mei 1998 klokslag 12.30 was de eerste notering van het aandeel Ajax op de Amsterdamse Effecten Beurs een feit. Over belangstelling mocht men niet klagen. Met de beursgang genereerde Ajax een bedrag van 124 miljoen gulden. Vanaf diezelfde dag ging Ajax als enige Nederlandse voetbalclub door het leven als Naamloze Vennootschap. Een speciaal bedrijf onder de loep genomen.

Spreken waar geen taal is: De wetenschapsfilosofische visie van W. F. Hermans op de economische wetenschap

Economen hebben niets van Popper en nog minder van Wittgenstein begrepen. Anders zouden ze geen econoom geworden zijn. Dat is –kort samengevat– de visie van W.F. Hermans op de economische wetenschap. Hermans lezen is voor economen een oefening in nederigheid. Een uiteenzetting van de kritiek van Hermans

op de sociale wetenschap, in het bijzonder de economie.

Ergernissen aan de FEB

De Facultaire Studentenraad (FSR) heeft onlangs een onderzoek gedaan naar ergernissen en problemen van studenten. Er blijken in de ogen van de studenten nogal wat punten te zijn op de faculteit die verbeterd kunnen worden. De FSR zal proberen het faculteitsbestuur hiervan te overtuigen en hen ertoe te bewegen veranderingen aan te brengen. In dit artikel de belangrijkste uitkomsten van het bureaucratieonderzoek met daarbij een aantal aanbevelingen voor verandering.

Alles over CREED: interview met directeur Frans van der Winden

Het CREED laboratorium, welke student kent het niet? Als je het een beetje goed doet, kan je tientallen euro's in een middag verdienen. Maar wat gebeurt er met de analyse van de CREED-experimenten? En wat heeft een laboratorium eigenlijk met economie te maken? Rostra Economica sprak met de directeur, Frans van der Winden. "Als je een dijk kan testen in een laboratorium, waarom economisch gedrag dan niet?"

Kijk op onderwijs: De visie van ROOD, jongeren in de SP

In deze rubriek over de inrichting en financiering van het onderwijs komen de jongeren van de SP aan het woord: "De focus op universiteiten dient weer te verschuiven van kwantiteit naar kwaliteit"

Sefa Front

26

In Perspectief...

Af en toe lijkt het wel alsof er allengs meer problemen en crises bestaan in de huidige wereld dan vroeger. De dreiging van terrorisme lijkt altijd en overal aanwezig te zijn. De vergrijzing hangt als het zwaard van Damocles boven ons hoofd, om nog maar niet te spreken van het feit dat als we niet oppassen, China en India over tien jaar de economische dans leiden. Wouter Bos merkte na de gezamenlijke reis van de fractievoorzitters uit de Tweede Kamer op, dat wij met onze paar IT-studenten onmogelijk kunnen opboksen tegen de vele die in India worden opgeleid. Europa en de VS fungerend als gastarbeiders, nieuwe wereldeconomieën in de toekomst, ontvangen wij straks zelf ontwikkelingshulp?

Hoewel de mens over het algemeen geneigd is de negatieve dingen in de herinnering te laten overheersen, wordt het nabije verleden veelal enigszins geromantiseerd in vergelijking met het huidige tijdperk. Er staan inderdaad grote veranderingen voor onze deur, maar zijn deze ingrijpender dan die in het verleden plaatsvonden?

Op het moment lees ik "Hoe God verdween uit Jorwerd" van Geert Mak. Hij beschrijft in dit boek een klein dorp in Friesland tussen 1945 en 1995, de tijd van de transitie van boerensamenleving naar een dienstensector. Van een bevolking waarvan tweederde in een boerenbedrijf werkzaam was, naar een waarvan nog geen 3 procent in deze sector werkzaam is. Dit betekende een geheel andere vorm van samenleven op het platteland, de natuurlijke cohesie verdween. Geforceerd door concurrentie uit de rest van de wereld, moesten boerenbedrijven fors investeren om overeind te kunnen blijven. Bedrijven die deze risico's niet konden of durfden te nemen gingen ten onder. Een tragische maar niet tegen te houden ontwikkeling. Sommige boeren zochten hun voortbestaan in het starten van geheel biologische boerenbedrijven, om aan de groeiende vraag naar groene producten te kunnen voldoen. Dit past in een trend van toenemend maatschappelijk bewustzijn, waaruit de toenemende populariteit van maatschappelijk verantwoord beleggen te verklaren valt. Vrijwel alle banken richten fondsen met "groene" doelstellingen op.

Al deze banken zullen echter wel moeten voldoen aan de nieuwe Basel II richtlijnen, de nieuwe regels ten aanzien van risicomanagement. Dit om de kans op een failliet van een bank tot een minimum te beperken. Deze regels hebben wel enkele haken en ogen, in deze editie wordt hier uitgebreid op ingegaan. De toezichthouder in Nederland, De Nederlandsche Bank (DNB), zal met Basel II haar voordeel kunnen doen, na de ondergang van Van der Hoop bankiers zal zij extra alert zijn op slechte voortekenen.

Een wereld zonder conflicten en bedreigingen is eigenlijk helemaal niet interessant. Ondanks mijn positieve kijk op de wereld, smul ik stiekem van crises, zowel economisch als politiek, die discussie en onenigheid tot gevolg hebben. Over enkele jaren plaats ik de ontwikkelingen van het heden wel in het perspectief van het gehele verleden.

Robert Kusters
Hoofdredacteur

Colofon

Hoofdredacteur
Robert Kusters
Judith Groen

Eindredacteur
Anne-Marieke Visser

Redactie
Melle Bijlsma
Dennis Schoenmakers
Jante Parlevliet
Yvan van Dam
Damien Morgenstond
Justin van der Bruggen

Met medewerking van:
Elfred Warner
David Hollanders
Rutger Groen
Renske Leijten en Bob van Vliet

Fotografie
Tim Posthumus Meyjes

Columnist
Joop Hartog

Cartoons
Arend van dam

Vormgeving
Yvin Hei

Adreswijzigingen
Studentenadministratie
Binnengasthuisstraat 9
1012 ZA Amsterdam

Jaarabonnement
5 nummers voor 15 euro

Voor reacties, brieven en open sollicitaties is de redactie te bereiken op:
Kamer E0.02
Roetersstraat 11
1018 WB
Telefoon: 020 5254024
Email: rostra@gmail.com

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de redactie of de externe auteur overgenomen worden. De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van ingezonden stukken en behoudt zich het recht voor deze in te korten.

Oplage
3700

Advertenties
BDO CampsObers
De Nederlandsche Bank
Ernst & Young
ING
KPMG
PricewaterhouseCoopers
Shell
Yowsa! (2x)

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar:
Ter attentie van Acquisiteur
Sefa: Marije Groot Bruinderink
Telefoon: 020 5254024
Email: bestuur@sefa.nl

Zet- en drukwerk
Thieme Media, Amsterdam

Frank van den Wall Bake

Bruggebouwer tussen sport en sponsoring

“Eerlijke lotingen bestaan niet meer in de sport.”

Hoewel bij velen onbekend, is hij dé man die sport en economie bij elkaar heeft gebracht. Op woensdag 17 mei 2006 had Rostra Economica een gesprek met de man die o.a. de PTT-telecompetitie bedacht heeft, met het idee kwam voor een promodorp bij sportevenementen en het Holland Heineken House, en aan de basis heeft gestaan van het uitgebreide sponsorschap van Rabobank in het wielrennen. Joop Alberda zei ooit over hem: “Een geniale wiskundige die, op integere wijze en met gevoel voor autoriteit, van een driehoek (media, sport, bedrijfsleven) een cirkel (communicatiestroom) kan maken.”

tekst: Justin van der Bruggen
foto's: Robert Kusters

Van den Wall Bake loopt niet bepaald te koop met zijn kennis, al heeft hij jarenlange ervaring op het gebied van sport, commercie en media. Hij is afkomstig uit een sportief nest heeft een marketingopleiding gevolgd. Hierna richtte hij zijn eigen bedrijf Trefpunt op. Sport en economie kwamen steeds dichterbij elkaar, mede door de ontwikkeling van het televisielandschap. Van den Wall Bake: “Natuurlijk trok dat de aandacht van het bedrijfsleven, want men is altijd op zoek naar een onderscheidende vorm van communicatie. Sport is passie, emotie en onvoorspelbaar. Iedereen praat erover en er is altijd wat aan de hand, het is fascinerend.”

Het idee voor een promodorp was een van de eerste en meest succesvolle acties van van den Wall Bake. Bedrijven kunnen zich tijdens een sportevenement presenteren aan bezoekers en relaties onder het genot van een hapje en een drankje. Dertig jaar geleden moest hij behoorlijk tegen de stroom inzwemmen. In de conservatieve sportwereld luisterden maar weinig mensen naar zijn verhaal. Men zag hem als een commerciële rat, die misbruik wilde maken van de hobby van de baas. Een eerste succes liet lang op zich wachten. Eind jaren zeventig haalde hij een bank over 1200 gulden te sponsoren voor een hockeytoernooi met drie buitenlandse clubs en zijn eigen club Laren. Via zijn netwerk en een verleden bij de Tros, kreeg hij een half uur zendtijd. Het werd een

succes en vanaf toen is het balletje gaan rollen. “Voor het eerst liet een serieus bedrijf zich in met sport.”

Wat verstaat u precies onder sponsoring?

Sponsoring is veel meer geven dan nemen en veel meer dan een zak met geld, waar nu nog steeds de nadruk op wordt gelegd. Betrokkenheid tonen is het kernbegrip. Dan krijg je ook committent terug. Er is niets zo schadelijks als wanneer een Michael Boogerd zegt: tja, Rabobank, ik weet dat het een bank is, maar ik heb geen idee wat ze doen. Als sponsor betrokkenheid tonen leidt er toe, dat Michael Boogerd in een interview spontaan positief over zijn sponsor begint te praten. Sponsoring moet ook breed gedragen worden. Wanneer Boogerd een etappe wint, moeten alle 30.000 Rabobank medewerkers zeggen: wij hebben gewonnen. Zo creëer je company pride, trots zijn op het bedrijf waarvoor je werkt. Eigen medewerkers zijn de ambassadeurs van iedere onderneming. Zij moeten hun trots uitdragen. Dat is een zeer onderschat fenomeen. Men denkt altijd dat sponsoring alleen de naam op een bord is, maar de meeste mensen zien dat bord niet. Dat bord is een onderdeel van de totale strategie, het verschil tussen bereiken en ‘beraken’. Een advertentie bereikt je wel, maar het is nog maar de vraag of het je ‘beraakt’. Dat is de kracht van sponsoring, omdat je je met het merk verplaatst op de emotionele golf van je doelgroep.

Een marketingachtergrond speelt, naast buikgevoel en gezond verstand, een belangrijke rol. Ik heb veel geleerd van Mark McCormack, oprichter van het bedrijf IMG (International Management Group) en grondlegger van het vak sportsponsoring. Ik heb veel van hem geleerd, een paar keer met hem gesproken en heb ook al zijn boeken gelezen. Maar op een gegeven moment werd hij te groot en verloor hij perfectie. Ik ben wel perfectionistisch, alles doe ik met 100% inzet. Ik werk liever voor twee klanten met 100% inzet, dan voor vier met 80%. Dan blijf ik in omzet minder groot, maar werk ik wel met plezier. *We must be fun driven* is mijn motto, de passie voor sport moet er zijn.

Is het tegenwoordig makkelijker om een team/sporter te sponsoren?

De sport is wakker geworden. In Nederland keek men tien jaar geleden met een jaloerse blik naar de hockeybond. Die was goed georganiseerd, er zaten daar gezond denkende en zakelijke mensen. Zij accepteerden het principe van geven en nemen. Voor een sponsor is het aantrekkelijk om in een dergelijk wereld te verkeren. De sport is wel meegegroeid qua geld, maar niet op zakelijk gebied. De top van de sportpiramide is tegenwoordig beter georganiseerd. De organisatie binnen bonden als het NOC, de KNVB, maar ook bij voetbalclubs als Ajax, PSV of Feyenoord is enorm verbeterd. De sport

zou in mijn ogen nog veel groter kunnen zijn, wanneer ze zich zakelijker zou opstellen.

Hoe belangrijk is het gedrag van een sporter/team voor een bedrijf om te sponsoren?

Heel belangrijk! Goede sponsors hebben geen invloed op het sporttechnische, maar wel op het financiële en marketing beleid. Een sponsor moet zich niet gaan bemoeien met de opstelling. Een sponsor moet niet gaan bepalen welke spelers er verkocht en aangetrokken moeten worden. Wanneer een speler steeds beter presteert, beschouwt een sponsor zich al gauw als de eigenaar van de speler. Zodra hij meer waard wordt, wil de sponsor hem verkopen, maar de trainer natuurlijk niet. Zo creëer je tegenstrijdige belangen. Daarom ben ik ook geen voorstander van een beursgang. Het zet de deur wagenwijd

open voor vreemd vermogen. Men zal het altijd ontkennen, maar Ajax wil eigenlijk dolgraag van de beursgang af. De druk op de directie is erg groot. Constant moeten ze denken aan de invloed van nieuws op de koers. Zoiets past niet in de wereld van sport. In de sport moeten sportieve belangen voorop staan en geen financiële. Je club bestaat vanwege de fans. Zonder fans geen sport, dat is iets wat media en sponsors moeten beseffen. De sport is zo interessant, omdat er veel publiek op af komt: hoe meer fans, hoe beter. Geldstromen komen alleen omdat de fans er zijn. Wanneer die er niet zijn, gaan sponsors op zoek naar iets anders.

Dus de nieuwe trainer van Ajax was eigenlijk al lang en breed bekend, maar de officiële bekendmaking wordt tegengehouden door de mogelijke beïnvloeding op de beurskoers?

De timing is het allerbelangrijkst. Iedereen wist natuurlijk al weken dat Danny Blind eruit zou vliegen, maar men wachtte tot na de competitie. Dan is er rust in de tent en heeft het geen invloed meer op de beurskoers. Zonder een beursgang zou het veel eerder zijn bekendgemaakt, zou er meer openheid zijn geweest. Een nadeel van sport, maar een voordeel voor sponsors, is dat het zo'n groot mediacircus is. Een sporter moet goed op zijn tellen passen. Wanneer er iets gebeurt, is het beste om het direct te melden. Zo krijg je geen speculatieve journalistiek. Hoeveel trainersnamen zijn er al gepasseerd in de tijd dat Blind nog trainer was? Dit zorgt voor onrust bij de spelers. Gelukkig liep het deze keer wel goed af.

Dit jaar zijn de voetbalrechten in handen van Talpa (John de Mol) terechtgekomen. Is dat een goede zaak?

Ik heb er mixed feelings over, nu nog steeds. Ik ben een fan van Studio Sport, maar het Nederlandse voetbal was toe aan iets anders. De NOS had toch een monopoliepositie. Daardoor zijn ze een beetje in slaap gesukkeld, waardoor er aan het eind veel te feitelijk verslag werd gedaan van voetbalwedstrijden. De wedstrijd was afgelopen en er werd direct teruggekeerd naar de studio. Je miste de emotie en passie na afloop. Het leek alsof enthousiasme niet meer mocht bij de NOS. Hoe geven trainers en spelers elkaar de hand, de winnaars, verliezers, dat zijn prachtige beelden. Talpa doet dat beter, zij brengen dat veel meer in beeld. Er zijn meer camera's en er is een andere regie. Camera's in kleedkamers is weer een stap te ver. Je moet de kijker zelf de gelegenheid geven te fantaseren over dingen. Sinds Talpa er is, is het bij de NOS ook verbeterd. Ze zijn weer wakker geschud. In die zin is het een goede manoeuvre geweest. Aan de andere kant wordt er bij Talpa teveel gepraat. Natuurlijk was het prettig bij de NOS dat de wedstrijden van de Top 3 als eerst uitgezonden werden, maar Talpa wil de kijker vasthouden gedurende het hele programma. Daar heb ik begrip voor en bovendien gebeurt dat in ieder ander land ook.

En die miljoen kijkers die zijn weggelopen?

Dat zijn kijkers die ook naar de andere sport willen kijken. Het is geen

vergelijking, de Wedstrijden op Talpa is een ander programma. Het is puur voetbal, terwijl bij Studio Sport ook tennis, wielrennen en hockey werd uitgezonden. Zoveel kijkers zijn het overigens niet, de cijfers van Kijk en Luisteronderzoek zijn overtrokken. Daar werd alleen het eerste uur genomen en dat was voetbal. Natuurlijk hebben ze kijkers verloren, maar het aantal beoogde kijkers van Talpa lag lager dan het huidige aantal. Naast Gooische vrouwen is de Wedstrijden het enige programma dat goed scoort. Ze willen meer sport. Ze hebben de rechten voor de eerste divisie en de KNVB beker al binnengehaald. Ik verwacht dat het een ander soort programma wordt, met aandacht voor alle competities.

De NOS moest op zoek naar iets anders na het verlies van de voetbalrechten. Deze maand is de Finaal maand aan de gang, waarbij het einde van de nationale competities van o.a. basketbal, volleybal en waterpolo worden uitgezonden. Een goed initiatief? Hoe interessant zijn de andere sporten nog?

Hoewel ik er zelf geen invloed op heb gehad, vind ik het een goed initiatief. Wanneer ik praat met vertegenwoordigers van die sporten, zijn ze erg enthousiast. De NOS heeft een nieuw evenement gecreëerd, mede ingegeven door de play-offs in de competitie. Het geeft leuke televisie en het brengt sporters dicht bij de consument. In de tijd van het goud van de volleyballers van Atlanta wist iedereen wie Peter Blange was of Ron Zwerver. Spelers worden herkend en dat is goed voor een sport. Mensen zullen eerder een wedstrijd bezoeken of gaan eerder kijken wanneer die sport op tv is.

En de sponsors?

Die zijn natuurlijk tevreden. Het zal niet direct tot extra geld leiden, maar er heerst grotere tevredenheid omdat er aandacht is voor de sport die zij hebben gekozen. De kans op continuïteit zal ook veel groter zijn. Het bleek wel moeilijk te zijn om alle ruimte nog te vullen met die sporten. Ze hebben moeten schipperen en schuiven, al was de NOS echt een gesprekspartner voor die sporten. Zo kon er voorkomen worden dat een halve finale of finale van de ene sport tegelijk werd gespeeld met een andere sport.

Iets anders, Studio Sport gaat vanaf volgend seizoen naar 18.00 uur, dus vóór de Wedstrijden uitzenden. Eigenlijk heb ik het altijd al gezegd, het is een te grote aanslag voor de huiskamer, van 19.00 tot 22.00 uur sport op tv is te lang. Als Talpa het nu goed doet, gaan ze Gooische Vrouwen direct na de Wedstrijden uitzenden. Er zal een ander soort patroon in de huiskamer komen. Het bord op schoot om 19.00 wordt het bord op schoot om 18.00, of een borrel om 18.00 uur en het bord op schoot om 19.00 uur bij de Wedstrijden. Ikzelf kies dan liever voor het laatste.

Wat vindt u nu een goede sponsor?

Rabobank vind ik een voorbeeldige sponsor bij het wielrennen. Ze zijn op een goed moment ingestapt, toen het wielrennen op zijn gat lag. Tegenwoordig draaien ze weer mee in de wereldtop. Ze hebben het voorbeeldig ingevuld, ze sponsoren niet alleen de top van het

“Sport is passie, emotie en onvoorspelbaar.”

wielrennen, maar steunen bijvoorbeeld ook de jeugd en hebben met de ANWB samen routekaarten ontwikkeld. Wanneer de resultaten iets minder zijn, raken ze niet in paniek.

Wat ik ook een goed sponsorschap vind, is de sponsoring van ABN Amro in de Volvo Ocean Race. Als je weet dat de doelstelling van ABN is om zich te positioneren als mondiale speler, dan is een race rond de wereld die 9 maanden duurt, een aan- en afloop heeft, een ideale mogelijkheid. Ze kunnen anderhalf, twee jaar wereldwijd communiceren. Ze hebben het voorbeeldig voorbereid, want ze winnen. Het getuigt van lef, als je kijkt naar het bedrag van 40 miljoen, wat de bank erin heeft gestoken. Over het algemeen vind ik dat Nederlanders weinig durf hebben, ook al zijn we wel ondernemers. Een ander sponsorschap, waarvan ik zelf ook aan de wieg heb mogen staan, is het Holland Heineken House. Een prachtig initiatief, waarbij ik nu wel kanttekening moet plaatsen. De bedoeling was een ontmoetingsplaats te maken, waarbij een sporter bij sponsors, ouders, familie, vrienden en pers een hapje en drankje kon

nuttigen. Tegenwoordig zitten ze met de toenemende veiligheidsmaatregelen steeds meer opgesloten in het Olympisch dorp. Nu is het inmiddels zo populair, dat de fans het zijn gaan zien als een uitlaatklep voor carnavalachtige taferelen. Het is een excuus om bij het succes van een sporter dronken te worden. Heineken krabt zich ook achter de oren en is aan het denken. Een mogelijke oplossing zou een splitsing zijn: een Holland House voor de sporters, die zijn ouders, familie e.d. kan ontmoeten en eentje voor de fans. Nederlanders zijn toch een speciaal type fans, wat mede ingegeven wordt door de opvallende oranjekleur. In Nederland heerst een gevoel van 'lekker samen gek doen'. Door de toenemende individualisering zoekt men een excuus om een polonaise te lopen. Bij het WK zul je ongetwijfeld fans zien, die zich uitdossen in de meest opvallende kostuums, terwijl ze totaal geen fan van het voetbal zijn.

Onlangs beweerde u dat Lothar Matthäus had gesjoemeld bij de WK-loting en dat ook de halve finales bij de Gatorade Cup, waarbij Ajax en PSV elkaar ontlieden, doorgestoken kaart zouden zijn. Zijn de belangen inmiddels zo groot dat er zelfs bij dit soort grote evenementen ongeoorloofd gedrag plaatsvindt?

Eerlijke lotingen bestaan niet meer in de sport. Ik bevind me in een spagaat. Ik kan me voorstellen dat het voor de KNVB, voor SBS en voor de kijker wenselijker is dat Ajax en PSV elkaar in de finale ontmoeten in plaats van in de halve finale. Dat het tijdens de WK-loting in Leipzig zo opzichtig in beeld kwam, was natuurlijk niet de bedoeling. Ik ben er van overtuigd dat het gebeurt, ik weet het van mensen die er zeer nauw bij betrokken zijn. Dat balletjes uit vrieslichamen worden gehaald vlak voordat de uitzending begint. Voor de kijker is het niet bevatten. Het wordt niet ingegeven door sponsors, maar door de FIFA, de wereldbond. Die zijn erbij gebaat dat Duitsland ver komt in het toernooi, met Duitsland-Brazilië als gewenste finale. Wat is de volgende stap? Dat scheidsrechters wordt

ingefluisterd om toch maar dat team een penalty te geven, wanneer het vlak voor tijd 0-0 staat? Beter voor het toernooi, kijkcijfers, en de toekomst?

Wat er nu in Italië gebeurt¹, dat is bijna de doodsteek. Als de consument het vermoeden heeft dat er gesjoemeld wordt met uitslagen, dan verliest de sport zijn geloofwaardigheid. De onvoorspelbaarheid is dan weg. Het voetbal heeft waanzinnig veel krediet, maar dit kan de sport niet hebben. Ik hou mijn hart vast, helemaal omdat er een ontwikkeling plaatsvindt, waarbij de grootste financier de online wed- en gokindustrie is. Ze komen van overal op ons af. Het schijnt waanzinnig lucratief te zijn. Tottenham en AC Milan hebben vrij recent hoofdsponsorcontracten afgesloten met respectievelijk Mansion en Betandwin. Beide online gokbedrijven. Sport leent zich natuurlijk uitstekend voor wedden. Kijkers zijn over het algemeen dynamische jonge mensen, die wel een gokje willen wagen. Vroeger moest je daarvoor naar een wedkantoor, maar tegenwoordig kun je dit thuis van achter je computer doen. In Nederland is er geen gokcultuur, maar in Engeland wel, dus ik kan me voorstellen dat het daar gebeurt. Ik hoop van harte dat het niet zo is, want ik ben een groot liefhebber van de Engelse sport. Wanneer binnenkort één speler iets gaat roepen, dan is dat het topje van de ijsberg. Dan verliezen de FIFA en UEFA hun geloofwaardigheid. Ik ben geen vriend van Blatter, president van de FIFA, omdat ik weet dat hij manipuleert. Bij zijn eigen verkiezing, maar ook wanneer hij met televisierechten naar Afrika gaat om stemmen te winnen. Er geldt *one country one vote*, dus een klein land heeft evenveel invloed als een groot land. Bovendien heeft hij televisiecontracten afgesloten met een bedrijf waar zijn zoon algemeen directeur is. Lennart Johansson, president van de UEFA, is een stuk meer integer. Ik heb hem niet kunnen betrappen op corruptieachtige activiteiten. Hij treedt volgend jaar januari af en wordt waarschijnlijk opgevolgd door Franz Beckenbauer. Ik heb veel respect voor Beckenbauer als voetballer, maar niet als zakenman. Bovendien is hij een vriendje van Blatter. Volgend jaar wordt Blatter herkozen, dat heeft hij al geregisseerd. Dan is volgend jaar het voetbal in handen van die twee. Zij zullen

¹ Omkooptschandaal bij Juventus

één tweetjes gaan doen, wat ik erg gevaarlijk vind. Meneer Beckenbauer heeft overal lak aan; hij heeft 28 vriendinnen en rijdt in een Mercedes, terwijl Bayern München een contract heeft met Audi². Hij en Blatter gedragen zich alsof ze boven de wet staan. Denk je nou echt dat Blatter tijdens het WK in een Hyundai rijdt, wat hij zou moeten doen omdat dat een van de hoofdsponsors van het WK is? Nee, meneer Blatter rijdt in een Mercedes met chauffeur. Het slaat natuurlijk nergens op. Zeker omdat ze hun mond vol hebben van commerciële activiteiten, is het niet meer dan normaal dat je in ieder geval je sponsors tegemoet komt.

De FIFA moet wel geleid worden door iemand als Blatter, iemand die daadkrachtig is. Blatter is ondanks mijn kritiek toch de juiste man op de juiste plaats. Hij heeft de FIFA waanzinnig rijk en machtig gemaakt.

Zoals gezegd komt het WK er gauw aan en net als bij ieder WK is er weer gezeur om kaartjes. Bij de KNVB kwamen 180.000 aanvragen voor WK-kaartjes binnen, terwijl de bond er slechts 18.000 heeft gekregen. De FIFA besloot enige tijd geleden nog eens 10.000 kaarten aan Nederland toe te wijzen, waarvan de helft naar sponsors en relaties van de KNVB is gegaan. Hier is zeer veel kritiek op. De ‘normale voetbalfan’ lijkt weer de dupe. Deelt u die mening of bent u genuanceerder?

Dat de KNVB van de 8% kaarten die zij heeft gekregen, 4% reserveert voor sponsors en relaties vind ik geen probleem. Oranje en de KNVB hebben ook hun sponsors nodig. Die 8% is veel te weinig. De verdeling, die Beckenbauer heeft bedacht, is gewoon niet goed. In een redelijk vroeg stadium zijn er 350.000 kaarten uit de verkoop gehaald en verkocht aan een Zwitsers Hospitality bedrijf, dat ze verkoopt voor 1500,- plus. Wat krijgen ze daarbij; een maaltijd, een programmaboekje, een parkeerplaats voor de auto en een mooie lounge om wat te drinken. Dit zijn kaartjes die normaal 80 en 100 euro kosten, dus dit is puur financieel gewin voor de FIFA. Deze 350.000 kaarten worden dus de normale fan ontnomen en gaan naar de zogenaamde bobo's, die dat wel kunnen

² Beckenbauer is president van Bayern München

betalen. Dit is bijna tot aan het criminele af. Bovendien is dit minachting naar de fans, terwijl juist de fans de sport maken.

Een heel andere vraag, wat zijn uw voornaamste bezigheden op dit moment? Vijf jaar geleden heb ik mijn bedrijf Trefpunt verkocht. Het is een welvarend bureau geworden met 25 man personeel en mooie klanten. Ik merkte steeds meer dat ik 75 á 80 % van mijn tijd bezig was met structuur en beleid en maar 25% met sport. Bovendien kreeg ik ook een heel goed bod, daar wil ik niet omheen draaien. Ik ben daarna weer voor mezelf begonnen, maar nu puur als consultant, Van den Wall Bake Consult (www.vdwbconsult.nl). Nu geef ik alleen advies en doe ik geen operationele of organisatorische dingen meer, want dan heb je meerdere mensen nodig. Ik heb alleen mijn secretaresse meegenomen en nu opereren we met zijn tweeën vanuit Hilversum. Ik geef advies aan Fortis voor Feyenoord en de marathon van Rotterdam, aan Telfort voor het schaatsen, Unilever in het NOC/NSE, Sponsorloterij bij het voetbal en PricewaterhouseCoopers bij Oranje. Een hoop vaste klanten, maar ook vaak eenmalige klanten die mij vragen om hun sponsorbeleid eens goed door te lichten. Daarnaast doe ik nog wat mediawerk en schrijf ik een eigen nieuwsbrief. Dus deze bezigheden houden me genoeg van de straat.

Mag een sporter controversieel zijn?

Een topsporter moet juist controversieel zijn. Een topsporter is per definitie niet aardig. Hij is egoïstisch, heeft een killersmentaliteit, moet over lijken willen en durven gaan en op zichzelf gefocused zijn. Dat zijn geen goede eigenschappen, dus een topsporter is al gauw een kwal. Je hoort vaak mensen zeggen: ja maar, hij is zo aardig... Dat is ongeveer het ergste wat mensen over je kunnen zeggen, want daar kun je niks mee. Het is daarom ook zeer verhelderend om te zien, wanneer een topsporter ook nog menselijke eigenschappen vertoont.

John Worries, voormalig directeur van Endemol, zei ooit: “Over vijftien jaar zullen we weten wat Frank van den Wall Bake nu al weet.” Hoe ziet de sportwereld er over vijftien jaar uit?

Het grootste gevaar voor de sportwereld

is het grote geld, wie is straks eigenaar van de sport? Stel: Endemol koopt Ajax. Dan zou het zomaar kunnen dat Endemol gaat bepalen dat Ajax speler X moet kopen, omdat hij zo'n leuke kop heeft, zodat ze hem ook nog eens in Goede Tijden, Slechte Tijden kunnen zetten. Het volgende verhaal zal zijn dat Endemol, in het kader van het voetbal, ook Feyenoord koopt en ter wille van de kijkcijfers, de competitie en alle andere belangen die spelen, moet die speler, die in GTST speelt, dan scoren in die wedstrijd en Ajax moet winnen. Dat klinkt nu heel absurd, maar deze gevaren liggen nadrukkelijk op de loer. Ik maak me ongerust dat de sport dusdanig populair wordt en dat de mediabedrijven en daarnaast een aantal rijke meneren, zoals Abramovich, de sport in handen krijgen. Andere elementen gaan dan de boventoon voeren boven het sportieve. Stel dat Abramovich, die dus de eigenaar van Chelsea is, ook nog belangen krijgt bij een andere club, zoals inmiddels bij Dinamo Moskou. Als die twee dan tegen elkaar spelen, wat gebeurt er dan? Wie weet zegt hij: Chelsea laat maar lopen, dat is beter voor Dinamo.

Dat is toch bijna niet voor te stellen?

Tja, als je een keeper en de scheidsrechter omkoopt, dan ben je er al. Ik ben bang dat, als we niet oppassen, we een door commercie gedomineerd circus krijgen, waarbij de geloofwaardigheid ter discussie staat, en dat het meer een soort Big Brother-achtig concept wordt in plaats van een echt sportieve wedstrijd. Daarnaast maak ik me ongerust over de massaliteit van sport. Enerzijds is dit positief, maar anderzijds trekt het ook narigheid aan, zoals terrorisme en andere ongein. We leven steeds meer in een wereld die moeilijk te controleren is, met tegenstrijdige belangen, opvliegende mensen, korte lontjes. De veiligheidsmaatregelen worden dan dusdanig, dat de sport zich gaat vervreemden van de fan. Misschien spelen sporters straks zonder publiek, alleen nog maar voor de televisie. Dan gaat de charme van sport weg. Die wordt dan gedomineerd door de televisie, omdat daar het grote geld vandaan gaat komen. Als fans de sport niet meer kunnen aanraken of zich ermee kunnen vereenzelvigen, dan snijd je enkele lifelines door. Dat vind ik een groot gevaar.

Het eigendomsrecht vind ik het grootste gevaar. Wordt de Formule 1 straks helemaal naar het Midden en Verre Oosten verplaatst, omdat daar het grote geld zit? Internationale sportbonden trekken al naar Dubai, omdat ze daar geld toe krijgen en een kantoor voor niets. Gaan Olympische Spelen straks ook gedictieerd worden door het oliegeld?

Wie zouden daar wat tegen kunnen doen?

De bazen in de sport, de Blatters en Rogges³ van deze wereld. Die moeten opstaan en zeggen: tot hier en niet verder. Zo'n 350.000 kaarten die naar de bobo's gaan en niet naar de fans, dat zou verboden moeten worden. Ze moeten zich gaan richten op de fans. Dit moet ingezet worden door de leiders, want die zitten aan de bovenkant van de piramide, net als

“Een sponsor moet zich niet gaan bemoeien met de opstelling.”

bij ieder bedrijf.

Het eigendomsrecht is typisch iets voor sport, omdat sport zo geschikt is voor media, sport status koopt en emotie is. Daarbij hoop ik dat de rijke meneren, zoals Abramovich bij Chelsea, wel sport als hobby hebben en zo'n club niet als speeltje gaan zien. Gelukkig houdt Abramovich van voetbal, dus maak ik me bij Chelsea geen zorgen, maar een man als Glazer, eigenaar van Manchester United, houdt totaal niet van voetbal. Inmiddels zijn er meer gesprekken in de wereld gaande tussen clubs en Russische mensen, Arabieren en handelaren uit het Verre Oosten, die aandelen of clubs in het geheel willen kopen.

U hebt het al vaak gehad over de televisie, maar met de nieuwe mogelijkheden zou er nog veel meer moeten kunnen. Wat is uw visie daarop?

Ik denk dat het plafond nog steeds niet is bereikt, omdat de mogelijkheden nog niet uitgeput zijn. We zijn op weg naar mobiele televisie. De kijker thuis wordt regisseur, we krijgen individuele televisie. Als ik om 20.15 uur thuiskom en ik heb net het 20.00 uur journaal gemist door een file, dan kan ik met een code toch het 20.00 uur journaal zien. Bovendien zou ik nog

³ Jacques Rogge is voorzitter van het IOC

kunnen selecteren ook; ik wil alleen het wereldnieuws zien, want in Nederlands nieuws ben ik niet geïnteresseerd. Dat kan allemaal met de techniek. Straks kun je hoogtepunten van een wedstrijd zien wanneer jij wilt. Je zou een wedstrijd kunnen zien met een camera alleen gericht op Ronaldinho, omdat je zijn bewegingen zo prachtig vindt.

Zit de consument er wel op te wachten om zijn hele uitzending te registreren?

Ik denk het wel. Je zult altijd wel een soort open net situatie houden, maar de individuele wensen van de consument zullen prevaleren. John de Mol is nu nog aan het broadcasten, maar hij gaat naar narrowcasting, hij gaat helemaal naar individuele televisie via het multimediale platform. Computers, mobiele telefoon,

Internet, televisie en radio gaan allemaal bij elkaar aansluiten en dan kan hij pas echt geld verdienen. Dan komt hij met doelgroepzenders, eerst een sportkanaal, dan een voetbalkanaal en daarna een Ajax kanaal, misschien wel drie Ajax kanalen. Het feit dat Sport 7 een paar jaar geleden mislukt is, komt naar mijn idee niet omdat er geen ruimte voor was. Ze hebben gewoon kardinale fouten gemaakt. De baas van het hele spul, Ruud Hendriks, riep in een groot interview: “Ik heb totaal geen verstand van voetbal en dat is ook niet belangrijk”. Dat is communicatief gezien de grootste fout die je maar kunt maken. Dat is de fout die Ajax heeft gemaakt: een nieuw stadion tegelijk met een nieuw groot Adidas contract en de beursgang. Alles geld, geld, geld en geen voetbal!

Er is nog heel veel te doen gelukkig en dat is erg positief. Sport is prachtig, machtig en krachtig. Een heerlijk iets, dus laten we het koesteren.

Justin van der Bruggen is 23 jaar, bezig met het afronden van de Bachelorfase van de Vrije Studierichting.

Amsterdams trots: Ajax als beursgenoteerd bedrijf

Op maandag 11 mei 1998 klokslag 12.30 was de eerste notering van het aandeel Ajax op de Amsterdamse Effecten Beurs een feit. Onder overweldigende belangstelling opende het aandeel onmiddellijk op Fl. 32,50 (14,75 euro) dus boven de emissieprijs van Fl. 25 (11,34 euro). Over belangstelling mocht men niet klagen. De 4.950.000 aandelen werden in rap tempo van de hand gedaan; 60% aan particuliere beleggers en 40% aan institutionele beleggers. Met de beursgang genereerde Ajax een bedrag van 124 miljoen gulden. Ajax gaf 27% van het totale aandelenkapitaal weg en hield de overige 73% in eigen hand. Aandeelhouders hebben dus geenszins invloed op bestuurlijke zaken. Vanaf diezelfde dag ging Ajax als enige Nederlandse voetbalclub door het leven als Naamloze Vennootschap. Genoeg reden dus om dit bedrijf onder de loop te nemen...

Als Nederlands grootste en meest succesvolle voetbalclub ooit, was en is Ajax de enige beursgenoteerde voetbalclub binnen de landsgrenzen. Mede door de naweeën van het Bosman-arrest en door de relatief lage televisiegelden in Nederland, zag men het financiële (en op langere termijn sportieve) verschil tussen de Nederlandse en Europese topclubs oplopen. Om de aansluiting met de top niet te verliezen besloot Ajax tot de beursgang, om op deze manier de inkomsten te kunnen vergroten. Wat de sportieve doelstellingen zijn van een club als Ajax spreekt voor zich; mededingen naar de prijzen in de nationale en internationale top. De financiële doelstelling is om operationeel op zijn minst break-even te draaien. Het uiteindelijke bedrijfsresultaat wordt in eerste instantie voornamelijk bepaald door de netto-opbrengsten uit het behalen van de pouleronde en eventueel verder te spelen fases in de UEFA cup of de Champions League. Ten tweede is het nettoresultaat van transfersommen en sponsorbedragen van belang.

Organisatiestructuur

Ajax heeft de volgende organisatiestructuur.

De voorzitter (van de raad van commissarissen) van de club is John Jaakke. Hij bepaalt de agenda van de raad, leidt de vergaderingen en ziet toe op het goed functioneren van elke commissie. Tevens draagt hij zorg voor een adequate informatievoorziening aan de commissarissen, voor de vergaderingen van de aandeelhouders en is hij het voornaamste aanspreekpunt voor het bestuur.

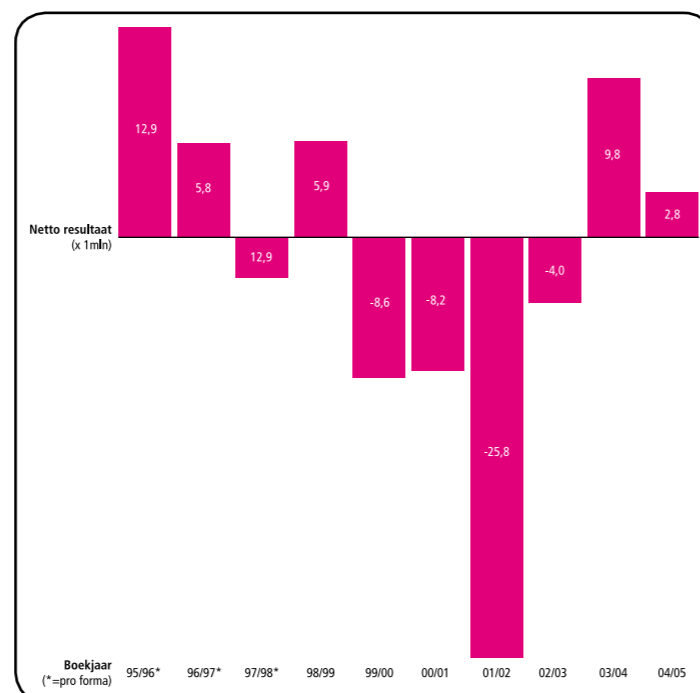
De raad van commissarissen (bestaande uit de heren John Jaakke, Hennie Henrichs, Sjoerd van Loon, Joop Saan en Frank Eijken) is verantwoordelijk voor corporate governance structuur van de vennootschap en houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen Ajax. Zij leggen hierover verantwoording af aan de algemene vergadering van aandeelhouders. De hoofdlijnen van de corporate governance structuur worden elk jaar in een apart hoofdstuk van het jaarverslag uiteengezet. Daar wordt tevens in opgenomen in hoeverre de organisatie de in de corporate governance code opgenomen best practice bepalingen opvolgt, en zo niet waarom daar van af wordt geweken.

Het bestuur is belast met het besturen van de vennootschap, wat ondermeer inhoudt dat men verantwoordelijk is voor de realisatie van de financiële doelstellingen, het beleid en de daaruit voortvloeiende resultatenontwikkeling. Het bestuur legt hierover verantwoording af aan de raad van commissarissen en bij de algemene vergadering

van aandeelhouders. Een bestuurder wordt benoemd voor een periode van maximaal vier jaar. Herbenoeming kan telkens voor een periode van maximaal vier jaar plaatsvinden. Bestuurders ontvangen voor hun werkzaamheden een zgn. bezoldiging van de vennootschap, die wat betreft hoogte en structuur zodanig is dat gekwalificeerde bestuurders kunnen worden aangetrokken en behouden. Het aandelenbezit van een bestuurder in Ajax is alleen toegestaan als belegging op de lange termijn. De hoogte van een ontslagvergoeding voor een bestuurder bedraagt niet meer dan éénmaal het jaarsalaris, tenzij dit in de omstandigheden van het geval kennelijk onredelijk is.

BDO

In 2002 werd Ajax klant van BDO CampsObers Accountants & Adviseurs. Sindsdien controleert BDO elk jaar met een team de jaarrekening van de N.V. De jaarrekeningcontrole start altijd met een interimcontrole, waarbij op basis van een vooraf gemaakte risico-inschatting de opzet, het bestaan en de werking van de administratieve organisatie en de daarin opgenomen interne beheersingsmaatregelen de revue

passeren. De risico-inschatting is – gegeven de vooraf gemaakte inschatting van de aanwezige inherente risico's en de interne controlerisico's – gebaseerd op de kwaliteit van de administratieve organisatie en de goederenbeweging. Het team waarmee BDO elk jaar de belangen van Ajax behandelt en de cijfers controleert bestaat uit een senior assistent accountant, een assistent-accountant, en twee RA's.

Kerncijfers

De kerncijfers van een voetbalclub kunnen per seizoen enorm fluctueren (zie ook de netto-winst gegevens in figuur 1). Ter beeldvorming is het nuttig wat kerncijfers te geven van het op dit moment laatste afgeronde boekjaar; 2004-2005.

Netto-winst	€2.8 miljoen
Operationeel resultaat	€4.7 miljoen
Netto-omzet	€66.6 miljoen
Totale bedrijfskosten	€61.9 miljoen
Champions League opbrengst	€1.2 miljoen

De aandeelhouders

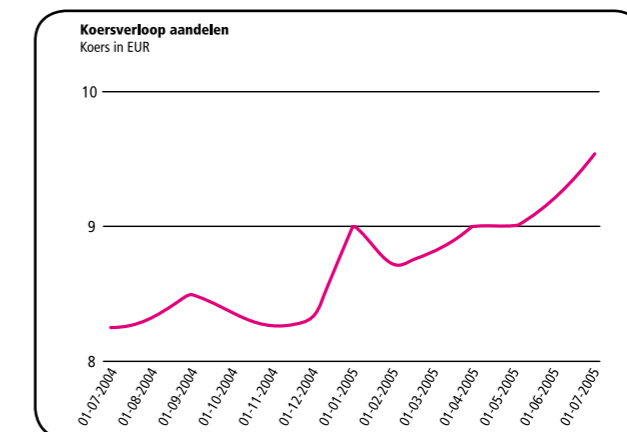
Het bestuur en de raad van commissarissen zullen alle aandeelhouders en andere partijen op de financiële markt gelijktijdig informeren over aangelegenheden die invloed kunnen hebben op de koers van het aandeel. Het is zelfs zo dat sinds de beursgang de mediatraining van de spelers is aangepast, omdat mogelijke uitspraken van hun kant tevens van invloed kunnen zijn op het aandeel Ajax. Het contact tussen de club enerzijds en de pers en de financiële analisten anderzijds wordt zorgvuldig behandeld en gestructureerd. Belangrijk is ook te weten dat, in het geval dat er tijdens een algemene vergadering van aandeelhouders koersgevoelige informatie wordt verstrekt of dat beantwoording van vragen van aandeelhouders heeft geleid tot verstrekking van beursgevoelige informatie, dit onmiddellijk openbaar zal worden gemaakt.

De institutionele beleggers behoren uiteraard primair in het belang van hun achterliggende begunstigden te handelen. Wanneer institutionele beleggers twijfels en/of vraagtekens hebben bij het gevoerde beleid en het reilen en zeilen van Ajax, is er altijd de mogelijkheid de dialoog aan te gaan.

Het aandeel

Zoals eerder vermeld begon Ajax in 1998 met een kleine 5 miljoen aan uitstaande aandelen, en een totale beurswaarde van iets meer dan 56 miljoen euro. Niet veel later werd het aantal uitstaande aandelen uitgebreid naar 18.333.333, een aantal dat nog steeds actueel is. Een absoluut dieptepunt bereikte het aandeel Ajax begin 2003, toen het beursaandeel met 18.333.333 aandelen nauwelijks meer waard was dan op de dag van de beursgang (met 4.950.000 aandelen). Met een beurskoers van 3,25 euro was de beurswaarde 59,6 miljoen euro. Het was toen minder dan het eigen vermogen dat overigens altijd tussen de 60 en 70 miljoen euro ligt.

Hieronder is het koersverloop weergegeven afkomstig uit het laatste jaarverslag 2004/2005.

Momenteel wordt het aandeel Ajax voor gemiddeld 8,50 euro verhandeld, en bestaat er derhalve een beurswaarde van een kleine 156 miljoen euro. Hoewel het Ajax aandeel een minder frequent verhandeld aandeel is dan die van de meeste andere AEX genoteerde bedrijven, is het opvallend dat de sportieve prestaties van de club zeer snel hun effect tonen op de koers. Zo stond het aandeel vlak voor de play-offs van het afgelopen jaar nog op 8,50 euro. Maar meteen na de play-offs, waarin Ajax zich in de totaal 4 wedstrijden tegen resp. Feyenoord en Groningen de beste play-off deelnemer bewees, stond het aandeel begin april iets boven de 9 euro.

Toekomst

Als Naamloze Vennootschap heeft Ajax in de relatief korte tijd dat het beursgenoteerd staat, alle voor- en nadelen

meegemaakt die het met zich meebrengt. Uiteraard is het vreemd vermogen dat ter beschikking staat een ontzettende duw in de rug. Wat sommige idealisten ook mogen beweren; prestaties in het voetbal zijn doorgaans onherroepelijk gerelateerd aan de liquide middelen van een club. Met de beursgang en dus het toegenomen aantal euro's dat Ajax tot haar beschikking heeft, lijkt het er op dat ook op het sportieve vlak voortvarendheid een plausible verwachting is.

Aan de andere kant heeft de beursgang Ajax nog kwetsbaarder gemaakt voor bepaalde vormen van publiciteit. De druk op de mensen binnenin de club is erg groot, omdat alles wat wordt gezegd en/of gedaan onder een vergrootglas wordt gelegd. Constant moet er gedacht worden aan de invloed op de koers. Dat maakt het financieel

managen van de N.V., maar ook het omgaan met de sportieve kanten niet altijd even gemakkelijk. Daarnaast krijg je als beursgenoteerde club snel het affiche 'poeneer' opgeplakt, wat voor een sportclub niet voordelig, noch prettig is.

Het is echter te vroeg om te spreken van een catastrofe of een megasucces. Na enkele jaren

waarin de club zelf scheen te moeten wenen aan de nieuwe bedrijfsvorm, en er op bestuurlijk vlak meer verschuivingen waren dan gewenst, lijkt op dit moment de goede weg ingeslagen te zijn. Daarnaast staat de club met één been in het prestigieuze Champions League toernooi wat de sportieve en financiële belangen – die hand in hand gaan – uitermate ten goed zullen komen. Niemand hoeft zich dan ook zorgen te maken over het financiële, noch het voetballende reilen en zeilen van Amsterdams trots. Er is namelijk een uitdrukking die op lange termijn altijd opgaat: Lucky Ajax...

Damien Morgenstond schrijft sinds eind 2004 voor Rostra Economica. Hij is 23 jaar en bijna afgestudeerd in de Internationale Financiële Economie.

ADV BDO

Accountant van een voetbalclub

Een persoonlijk verslag van een van de controleurs van Ajax.

tekst: Drs. Rutger Groen

Ik was dertien jaar toen ik mijn laatste voetbalwedstrijd in clubverband in de C1 van FC Spartanen speelde. Als iemand mij toen had gezegd dat ik later als senior-assistent accountant voor Ajax zou werken, dan had ik hem ronduit in zijn gezicht uitgelachen. Ik zou me er werkelijk niets bij voor kunnen stellen. Negentien jaar later, na overigens ook mijn laatste blunder in het rood-wit gestreepte shirt van FC Spartanen op het eerste veld, wérk ik voor Ajax. De blunder betrof een briljante sprint van ruim 40 meter naar de andere kant van het veld alwaar ik de doelman van de tegenstander passeerde en vervolgens, voor een leeg doel en in het aanzicht van een overvolle tribune, op de paal schoot.

In 2002 werd Ajax klant van BDO CampsObers Accountants & Adviseurs. Sindsdien maak ik deel uit van het team dat de jaarrekening van de enige beursgenoteerde Betaald Voetbal Organisatie in Nederland controleert. Het controleteam van Ajax bestaat naast mijzelf uit een assistent, twee teamleiders en twee partners, Reinder Brummelman RA en Jan-Hendrik Luit RA. Ik werk als senior-assistent accountant, een functie waarin ik zelfstandig de meer gecompliceerde controles uitvoer onder begeleiding van de (meest ervaren) teamleider. Op mijn buurt stuur ik de assistent in het team aan.

Iedere jaarrekeningcontrole bij Ajax start altijd met een interimcontrole. Tijdens deze controle toetsen we op basis van een vooraf gemaakte risico-inschatting de opzet, het bestaan en de werking van de administratieve organisatie en de daarin opgenomen interne beheersingsmaatregelen (AO/IB), kortweg de controle van de processen. De risico-inschatting is, gegeven de vooraf gemaakte inschatting van de aanwezige inherente risico's en de interne controlerisico's, gebaseerd op de kwaliteit van de administratieve organisatie, het materiële belang van het

proces voor de hieruit voortvloeiende te controleren posten in de jaarrekening en tot slot, de mate waarin het verband tussen opgeofferde en verkregen zaken kan worden vastgesteld; de goederenbeweging.

De naamloze vennootschap AFC Ajax kent meerdere typologieën'. De voornaamste typologie betreft die van een organisatie met de activiteit van het beschikbaar stellen van specifieke ruimtes; de verkoop van seizoen- en losse kaarten, business-seats en skybox-plaatsen (recettes) in de Amsterdam Arena. Ajax spreekt hierbij zelf van de activiteit voetbal welke is ondergebracht in de naamloze vennootschap AFC Ajax. Deze activiteit wordt door Ajax onderverdeeld in vier onderdelen, namelijk:

- Het spelen van betaald- en amateurvoetbal;
- Het organiseren van een kwalitatief hoogwaardige jeugdopleiding;
- Het in stand houden en waar mogelijk verbeteren van een effectieve scoutingorganisatie;
- Het continu ontwikkelen van een actief supportersbeleid in samenwerking met verschillende supportersgroeperingen.

Naast de activiteit voetbal exploiteert Ajax de portretrechten van spelers, heeft zij een museum en genereert opbrengsten met de verkoop van merchandise aan de consument (fanshop). Dit zijn de aan voetbal gerelateerde activiteiten. Ajax schrijft over de aan voetbal gerelateerde activiteiten in het Jaarverslag 2004/2005: 'Naast het beleid van de kernactiviteit voetbal wil Ajax een leidende rol blijven vervullen in de voortgaande vergroting van de commerciële belangen van het betaald voetbal, wereldwijd. Dit kan door de aan voetbal gerelateerde activiteiten, zoals merchandising, tv-rechten en sponsoring, maximaal te benutten'.

Mijn werk tijdens de interimcontrole begint ieder jaar met dezelfde vraag aan de controller van Ajax: "Mag de tap uit?" Onze werkplek betreft namelijk de bestuurskamer en daar borrelen de directie van Ajax en de tegenstander op zondag altijd vrolijk na wanneer er een thuiswedstrijd is gespeeld. Dit maakt mijn werk voor Ajax bijzonder. Voor welke klant begin je ten slotte op maandagmorgen aan een prachtige glazen tafel waarin het logo van de Griekse God in zilver is verzonken, een tafel die is geplaatst voor een kast waarin de grote prijzen van de club schitteren?

Naast de voornoemde risico-inschatting, voorafgaand aan de interimcontrole in de planningfase, betreft de interimcontrole op zijn beurt óók een risico-inschatting. De uitkomst van de interimcontrole is namelijk bepalend voor de te gebruiken controlemiddelen tijdens de balanscontrole, ➡

de controle van de jaarrekening met betrekking tot één volledig boekjaar. Naarmate de kwaliteit van de AO/IB beter is, kan tijdens de balanscontrole worden volstaan met minder gegevensgerichte en meer systeemgerichte controlemiddelen.

Het onderscheid tussen de twee controlemiddelen wordt bepaald door het feit dat bij het systeemgericht controleren kan worden gesteund op de door ons tijdens de interimcontrole gecontroleerde juiste werking van de processen met de daarbij behorende interne beheersings-maatregelen. Hierdoor kan een controle van bijvoorbeeld de post debiteuren worden uitgevoerd door de uit het boekhoudsysteem opgevraagde subadministratie aan te sluiten met het grootboek. Vervolgens kan een (cijfer-) analyse van de mutatie van het saldo debiteuren ten opzichte van het saldo debiteuren ultimo voorgaand boekjaar volstaan om de juistheid van de post debiteuren vast te stellen². Immers, tijdens de interimcontrole hebben wij met de controle van de processen Verkopen en Betalingen & Ontvangsten vastgesteld dat de opboekingen in de subadministratie debiteuren aansluiten met de aan de finale consument verstuurde verkoopfacturen voor geleverde goederen en/of diensten en dat de afboekingen van de opgenomen (handels-) vorderingen aansluiten met de ontvangsten per bank.

Bij Ajax kan op deze manier een sterke afname of toename van het saldo debiteuren ten opzichte van het saldo voorgaand boekjaar worden verklaard doordat ultimo boekjaar een vordering voor de verkoop van een speler is ontvangen dan wel nog te ontvangen is. De desbetreffende mutatie (afname dan wel toename van het saldo debiteuren ten opzichte van het saldo ultimo voorgaand boekjaar) kan vervolgens worden onderbouwd met de ontvangst per bank van een materiële vordering uit hoofde van de verkoop van een speler net voor balansdatum of, indien sprake is van een daling van het saldo debiteuren ten opzichte van het voorgaand boekjaar, met het onderliggend brondocument, het verkoopcontract met het daarin opgenomen betalingsschema van de totale verkoopprijs van de speler. Deze laatste twee controles betreffen dan feitelijk de

enige gegevensgerichte controles en geven aan dat de controle van de jaarrekening bij Ajax zo efficiënt mogelijk kan worden gepland én uitgevoerd.

In de drie jaar dat ik deel uitmaak van het team dat de controle van de jaarrekening van Ajax verricht ben ik gepromoveerd van assistent naar senior-assistent accountant. Hiermee zijn ook mijn controlewerkzaamheden verschoven van de meer eenvoudige naar de relatief gecompliceerdere posten. In het eerste jaar begon ik met de controle van de relatief eenvoudige posten, zoals de vaststelling van de juistheid van de opgenomen materiële vaste activa, liquide middelen en overige vorderingen en de vaststelling van de volledigheid van de opbrengsten uit sponsoring, welke 27% van de totale omzet 2004/2005 betreffen. In mijn derde jaar heb ik het proces begroting besproken met de controller van Ajax. Wie doet wat en wanneer en hoe wordt dit alles vastgelegd? Daarnaast controleer ik de volledigheid van de overige omzet. De overige omzet, 73% van de totale omzet 2004/2005 ad 66.626 mln. euro, betreft opbrengsten uit kaartverkoop, premies Europa Cup wedstrijden, televisiebaton en de overige indirecte wedstrijsbaton zoals de verhuuropbrengsten van spelers van Ajax aan het Nederlands Elftal.

Voor mijn toekomstige controlejaren bij Ajax liggen er nog vele uitdagingen op de plank. Graag groei ik door naar de functie van teamleider om in die functie zowel theoretisch als praktisch af te kunnen studeren als Register Accountant. Met deze groei zullen mijn controlewerkzaamheden bij Ajax verder verschuiven, waaronder de controle van de lonen en salarissen en uiteindelijk, de planning en aansturing van de controle door het dan door mij aangestuurde controleteam. De slogan van BDO 'Grip op groei' is hier volledig van toepassing. De slogan slaat immers zowel op de grip op de ontwikkeling van mijzelf als op de grip op de groei van Ajax. Of, zoals Ajax het verwoordt in haar Jaarverslag 2004/2005 onder het kopje creatief: 'Verrassen met tactiek en techniek. Het financieel gezond houden van de club. Oog hebben voor detail. Prestaties leveren die mensen gelukkig maken. Zonder creativiteit lukt dat niet. Daarom hecht

Ajax belang aan scheppend vermogen, aan het creëren van steeds weer nieuwe kansen om de club te laten uitblinken. Dat is te verwachten van een voetbalclub, die historische doelpunten en penalty's, zoals de combinatie van Olsen en Crujff, op haar naam heeft staan. Voetbal steeds weer opnieuw uitvinden en zo de tegenstander op het verkeerde been zetten. Dat is de kunst'.

Negentien jaar na mijn laatste wedstrijd op het eerste veld van FC Spartanen ga ik misschien tóch weer het veld op. Of toch maar niet? Een goede vriend van mij heeft het initiatief genomen om een team op te richten waarmee wij ons (op het laagste niveau) aan willen melden bij een Amsterdamse voetbalclub. Ik vrees dat we weinig kans maken bij Ajax en dat is misschien maar goed ook gezien mijn gebrek aan talent voor het uitspelen van de doelman van de tegenstander... De voornoemde creativiteit van Ajax ligt voor mij duidelijk op het gebied van de accountancy! ^{RE}

1. De grote variatie in soorten huishoudingen die in de praktijk kan worden aangetroffen, kan op verschillende manieren worden vereenvoudigd door deze terug te brengen tot een beperkt aantal grondtypen. Deze grondtypen zijn vervolgens in een typologie – een systematisch onderscheidende karakterschildering – ondergebracht (Starreveld, R.W. e.a. (1992), Bestuurlijke Informatieverzorging, Deel 2, Samson).

2. In dit voorbeeld wordt voorbij gegaan aan het feit dat de controle van de post debiteuren ook de controle van de juiste waardering en presentatie alsmede de vaststelling van het bestaan van de opgenomen handelsvorderingen betreft. Ook wordt op deze plaats voorbij gegaan aan het feit dat een (systeem- dan wel gegevensgerichte) afloopcontrole een efficiënte manier betreft om de juistheid van de post debiteuren ultimo boekjaar vast te stellen.

ADV YOWSA 1 komt nog!

Sefa

Front

Het einde van het collegejaar nadert met rasse schreden. Toch is Sefa nog actief bezig om de laatste zaken af te handelen. In de afgelopen maanden hebben we het erg druk gehad met veel sociale activiteiten, zoals een weekendje Valkenburg en de Batavierenrace, maar ook op studie- en carrièrevlak is er veel gebeurd.

De afgelopen maanden

Om te beginnen was er woensdag 22 maart een borrelreuzing van PricewaterhouseCoopers in café Eik & Linde. De ideale manier om kennis te maken met dit bedrijf: een presentatie met een biertje in de hand! Na afloop van de presentatie was er nog volop de mogelijkheid om een stage en dergelijke te regelen.

Stages stonden meer in the picture afgelopen periode: 19 april was de Sefa-stagevoorlichting. Deze middag werd ingeleid door een representant van het stagebureau van de FEB?. Hierna kwamen de stage-mogelijkheden bij ABN AMRO en KPMG aan bod. De mogelijkheden bleken zeer divers; van een dagje meelopen tot een scriptiestage in het buitenland. Vele positieve geluiden bereikten ons nadien, waardoor besloten is dit project volgend jaar te herhalen.

Na deze inhoudelijke dagen werd het tijd voor ontspanning: de Batavierenrace! Op 21 april vertrokken we met 25 personen in twee busjes en een auto naar Nijmegen. Hier vertrok de nachtploeg met enkele vertraging aan de estafetteploeg van Nijmegen naar Enschede. 's Middags 16.00 uur begon de laatste afstand: van het centrum van Enschede naar de campus. Uiteraard eindigden we hoger dan onze tegenhanger op de VU, Aureus. In de avonduren vond het grootste

studentenfeest van Europa plaats op de campus, een heel gezellige happening.

Op 25 april en 4, 10 en 12 mei vonden de Publieke Sector Dagen (PSD) plaats. Vorig jaar zijn de PSD voor het eerst georganiseerd om geïnteresseerde studenten de mogelijkheid te bieden een publieke instelling beter te leren kennen. Ditmaal hebben wij een bezoek gebracht aan het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Financiën, het Centraal Bureau voor de Statistiek en wederom, op veler verzoek, het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de postdoctorale opleiding Bofeb.

Bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken hebben we tijdens een EU-verdragsimulatie gedebatteerd en onderhandeld. Er is een case over de financiering van de vergrijzing behandeld bij het Ministerie van Financiën. Het hoogtepunt van die dag was dat we onder zijn toezicht oog in het kantoor van minister Zalm hebben rondgekeken. Bij het Ministerie van Economische Zaken hebben we een case gemaakt over de privatisering van de zorgsector.

Het bezoek aan het CBS was erg bijzonder. Onder het CBS bleek een atoomkelder gebouwd te zijn die onze ministers, ten tijde van de koude oorlog moest beschermen bij een nucleaire aanval. Wij mochten een kijkje nemen! Ook hebben

we de supercomputers gezien waarin alle informatie van het CBS opgeslagen staat. Het inhoudelijke deel was ook zeer goed verzorgd. De deelnemende studenten hebben ontzettend veel geleerd over olie door de verschillende presentaties.

Woensdag 3 mei stond het afscheid van Prof. Dr. Heertje op het programma. Dit keer is zijn afscheid van de UvA definitief. Het was een waardige dag met als afsluiting de mogelijkheid voor Prof. Dr. Heertje om nog eenmaal zijn punt te maken in de rede: "Het was niet de bedoeling". Via deze weg willen wij Prof. Dr. Heertje nog eenmaal bedanken voor zijn bijdrage aan met name Rostra Economica, maar ook aan de gehele faculteit Economie en Bedrijfskunde.

De afgelopen paar maanden stond er echter nog meer ontspanning op het programma. Van 12 tot en met 14 mei was het pittoreske Schin op Geul het slachtoffer van een 32-tal studenten. Als onderkomen hadden we een veredelde bar, waar uiteraard de nodige liters werden geschonken. Op het programma stonden vele activiteiten waaronder een speurtocht en een bezoek aan één der grotten. Bedankt commissie voor het gevarieerde programma!

Op 18 mei was het dan eindelijk zo ver: de feestelijke opening van de verbouwde Sefakamer! Een moment waar menig Sefa-lid

De Batavierenrace van 21 april.

Schin op Geul

naartoe heeft geleefd de afgelopen jaren. Met een fiere schouderstoot verwijderde onze decaan, Prof. Dr. van der Gaag, welke helaas binnenkort vaarwel gaat zeggen tegen deze functie, het lint. Hopelijk blijft de kamer de komende jaren in dezelfde staat als waarin deze werd geopend!

De komende maanden

Sefa is bezig met het vernieuwen van de visuele identiteit. Dit houdt in dat jullie binnenkort zullen moeten wennen aan een nieuw logo. Maar buiten deze verandering van het logo zullen ook een aantal andere zaken op de schop gaan, om te komen tot een professionelere uitstraling, zowel naar leden als naar bedrijven toe. Wij zullen onze website vernieuwen en er zal eenheid komen in de vele uitingen naar buiten, te weten posters en flyers. Eveneens krijgt onze nieuwe slogan, "Where ambition and results come together", een prominentere plaats binnen de vereniging.

Onderwijl is ons Research Project Poland 2006 in volle gang. Elke dag zijn vele, onderhand bekende, deelnemers bezig met het doen van hun vooronderzoek en de planning van de reis. Vanaf begin juli zal het echte onderzoek gaan beginnen en half juli zal de groep van 20 man vertrekken. Van hieruit willen wij deze studenten nogmaals succes wensen.

Volgend jaar zullen ook onze andere projecten weer doorgang vinden. Op dit moment zijn er commissies opgestart voor de realisatie van het congres (29 november 2006), het introductieweekend en de Amsterdamse Carrière Dagen (eind februari/begin maart 2007). Uiteraard zullen onze overige projecten ook volgend jaar weer worden uitgevoerd, hier zullen in het volgende collegejaar weer een groot aantal nieuwe studenten voor worden aangetrokken.

Een bestuursjaar gaat snel voorbij, maar de indrukken die wij het afgelopen jaar hebben opgedaan zullen wij ons leven lang bij ons dragen. Stress, voldoening, haat, liefde, gezelligheid en alle andere gevoelstoestanden zullen in onze herinnering blijven. De fantastische momenten met onze medebestuurleden en overige leden zullen ons leven voorgoed beïnvloeden. Wij kunnen terugkijken op een geslaagd jaar, waarin Sefa grote vooruitgang heeft geboekt. Met veel vertrouwen zien wij het volgende bestuur tegemoet. Wij wensen ze in elk geval veel succes toe in een zwaar, maar onvervangbaar jaar.

Goed gekleed naar onze activiteiten!

Om een goede indruk achter te laten bij de bedrijven is gepaste kleding erg belangrijk. Bedrijven zien namelijk graag dat je er representatief uitziet. Omdat Sefa je hierbij wil helpen, heeft ze een afspraak gemaakt met atelier De Oost: vanaf 250 euro kan je een op maat gemaakt pak laten maken. Geheel naar eigen smaak!

Ambachtelijk atelier De Oost

Kleding is je visitekaartje. Dat begrijpen we bij ambachtelijk atelier De Oost. Een pak moet goed zitten en kwaliteit uitstralen. Door te werken met kleermakers met ruim 40 jaar ervaring en stoffen van de beste weverijen leveren wij een topkwaliteit. We kunnen flexibel en bovendien zeer scherp geprijsd een pak op maat aanbieden. Een maatpak is op geen enkele manier te vergelijken met het pak dat je 'gewoon' in de winkel koopt. Je hebt invloed op het model en je kan kiezen uit duizenden stofsoorten. Kortom, jouw pak is uniek!

Via Sefa kan je een pak bij De Oost laten aanmeten vanaf 250 euro. Meer weten? Kom dan langs op de Sefa-kamer (E 0.02) of neem contact op met De Oost.

De Oost maatkleding
Van Baerlestraat 144
1071 BE Amsterdam
Tel. 020-6815792 / 06-41507780
www.deoost.nl

Economie vanuit het lab

tekst: Jante Parlevliet

Het CREED laboratorium, welke student kent het niet? Als je het een beetje goed doet, kan je tientallen euro's in een middag verdienen. Of verliezen, als het wat minder meezit. Wat veel studenten minder goed weten is wat er precies gebeurt met de analyse van de CREED-experimenten. En wat heeft een laboratorium eigenlijk met economie te maken? Rostra Economica sprak met de directeur, Frans van Winden. "Als je een dijk of een vliegtuig kan testen in een laboratorium, waarom economisch gedrag dan niet?"

Op de vijfde verdieping van het B-gebouw van het Roeterseiland bevindt zich het CREED laboratorium. Een tl-verlichte zaal, met dertig computerplekken, allen met een eigen nummer. Als het laboratorium in gebruik is, zijn de plekken gevuld met studenten of andere proefpersonen, die van achter hun computerscherm in interactie met andere proefpersonen beslissingen nemen. Het is soms moeilijk voor te stellen wat deze spellen over de echte wereld buiten het laboratorium te vertellen hebben.

Frans van Winden lacht: "Ja, mensen beginnen inderdaad vaak over dit probleem van externe validiteit. Wat kan het gedrag van een proefpersoon achter zijn computerscherm nou zeggen over de echte wereld? Mijn antwoord op dit soort aantijgingen is simpel. Er worden zoveel zaken in een laboratorium getest. Aan de

hand van het testen in een laboratorium, kan je veel te weten komen over het gedrag van een dijk of een prototype van een vliegtuig in de echte wereld. In het CREED-laboratorium testen we weliswaar iets heel anders, maar het principe is niet wezenlijk anders. Als mensen opereren zoals de economische theorie voorspelt, dan zou je dit ook in een laboratorium moeten merken. Omgedraaid geldt hetzelfde: als mensen zich in het laboratorium heel anders gedragen dan voorspeld, dan moet dit wel betekenen dat de theorie in kwestie niet adequaat is of op zijn minst niet compleet."

Voor Van Winden staat het inmiddels vast dat experimenteel onderzoek een fundamentele aanvulling betekent op andere vormen van empirisch onderzoek. Maar dit was niet altijd het geval; de experimentele economie is een relatief

nieuwe discipline en was geruime tijd een erg op zich zelf staande richting binnen de economische wetenschap. Van Winden: "Mijn interesse voor de experimentele economie ontstond eigenlijk via een omweg. Na mijn studie economie aan de Universiteit van Amsterdam schreef ik mijn proefschrift over de relatie tussen overheid en de private sector. In het bijzonder was ik in die tijd bezig met de invloed van belangengroepen op het proces van politieke besluitvorming. In Nederland waren economen hier destijds nog nauwelijks in geïnteresseerd. De overheid werd doorgaans voorgesteld als *welwillende dictator*, en er was amper oog voor specifieke belangen binnen de overheid. In de Verenigde Staten begonnen economen steeds meer economische veronderstellingen op het opereren van de publieke sector toe te passen. Voorbeelden hiervan zijn het verklaren van de

beleidskeuzes van politici, het stemgedrag van kiezers en campagnestrategieën van politieke partijen."

"Het empirisch toetsen van verschillende theorieën bleek al gauw erg moeilijk. Neem mijn toenmalige onderzoeksinteresse, de invloed van lobbygedrag op politieke besluitvorming. Hoe meet je deze invloed als gelobby veelal achter de schermen plaatsvindt? Op Amerikaanse universiteiten maakte men al steeds meer gebruik van experimenten, ook als methode om aspecten van politieke besluitvorming te evalueren. Dit wekte mijn interesse in de experimentele economie, en ik besloot zelf een kijkje te gaan nemen. In 1986 bezocht ik het *California Institute of Technology*, waar ze al veel expertise hadden op het gebied van experimentele economie. In hun laboratorium zag ik proefpersonen met behulp van computers allerlei economische experimenten uitvoeren. Je moet niet vergeten, in deze tijd waren netwerken van computers enorm modern. Ik nam ook zelf deel aan een experiment en was erg onder de indruk."

Terug in Nederland besloot Van Winden zelf ook een dergelijk laboratorium op te zetten. Hij vroeg samen met Arthur Schram, nu collega-hoogleraar en destijds net gepromoveerd bij Van Winden, een subsidie aan bij de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijke Onderzoek (NWO). "Voorwaarde voor de subsidie was dat we een apart onderzoeksinstituut zouden opzetten, met aan het hoofd een directeur. Dat werd ik. In 1991 was ons eigen laboratorium dan eindelijk een feit. In Europa begaven we ons daarmee onder de pioniers van de experimentele economie."

Dit jaar bestaat CREED inmiddels alweer vijftien jaar, en het is gegroeid tot een afdeling met ongeveer vijftien onderzoekers. Trots vertelt Van Winden verder. "Nog steeds behoren we tot de internationale top; wereldwijd zitten we, schat ik, in de top tien op het gebied van de experimentele economie. Daarbij nemen we een belangrijke rol in binnen het netwerk van experimentele economie. Van de Europese Unie hebben we recentelijk een subsidie gekregen voor de coördinatie van ENABLE, een netwerk op het gebied

van *behavioural economics* waar ook topuniversiteiten als Princeton en Harvard bij aangesloten zijn. Dat zegt natuurlijk wel wat".

Momenteel kent CREED drie belangrijke onderzoeksterreinen: de experimentele economie als methode ter bestudering van economische problemen, politieke besluitvorming en begrensde rationaliteit en instituties (zoals markten). "Wat betreft het eerste thema, de experimentele economie als onderzoeksmethode, daarvan is het CREED laboratorium het meest in het oog springend. Dit behoort tot de meest geavanceerde ter wereld. Vroeger was het altijd wat lastig om grote aantallen proefpersonen te vinden. Sinds we een elektronische database hebben waarmee we proefpersonen rekruteren, zitten onze experimenten meestal binnen een week vol."

"Ons belangrijkste uitgangspunt bij de betaling van de deelnemers is dat we gemiddeld genomen de *opportunity costs* uitbetalen, dus ongeveer het loon

"Wereldwijd zitten we in de top tien op het gebied van de experimentele economie."

dat studenten elders zouden kunnen verdienen. Maar, dit bedrag nemen we als gemiddelde richtlijn. Een tweede belangrijk uitgangspunt is namelijk dat we deelnemers betalen op basis van hun gedrag, dit doen we om de situatie zo echt mogelijk te maken; beslissingen zijn niet vrijblijvend. Dat betekent dat proefpersonen soms wel eens met zo'n honderd euro's naar huis gaan. En tja, inderdaad verliezen sommige deelnemers ook wel eens. Dat is wel zuur natuurlijk, daarom geven we hen soms vooraf een *show-up fee*. Al met al rekenen we voor een onderzoekspaper op ongeveer 2000 tot 5000 euro aan deelnemerskosten. Soms laten we mensen trouwens ook eerst voor hun geld werken. Wat blijkt dan: mensen zijn geneigd met hun eigen verdiende geld wat minder risico's te nemen dan als ze het geld gewoon krijgen."

Een tweede speerpunt van CREED betreft onderzoek naar politieke besluitvorming.

"We doen bijvoorbeeld nog steeds onderzoek op het gebied van mijn oorspronkelijke onderzoeksinteresse, de rol van belangengroepen. Maar we doen veel meer op dit gebied. In 1994 hebben we bijvoorbeeld meegewerkt aan de ontwikkeling van een politieke aandelenmarkt: mensen konden daarbij aandelen kopen van de politieke partij waarvan ze dachten dat deze veel zetels zou behalen. Dit zou grofweg overeen moeten komen met de uiteindelijke zeteluitkomst. In Nederland bleek dit systeem echter minder goed te werken dan in bijvoorbeeld de VS. Wel was het natuurlijk leuk om meer aandacht voor CREED te krijgen. De aandelenkoersen werden onder meer door NOVA gerapporteerd."

Meer recentelijk werkte Van Winden mee aan een onderzoek naar de invloed van rotatiemechanismen bij stemprocedures. "Bij de Europese Centrale Bank, bijvoorbeeld, wil men op termijn een rotatiemechanisme invoeren om met een steeds grotere monetaire unie

slagvaardiger te kunnen besluiten over monetair beleid. Wij hebben in een experiment bekeken of rotatie ertoe doet. Dat blijkt zo te zijn. Rotatie leidt met name tot herverdelingseffecten, dat wil zeggen, degenen die mogen stemmen letten meer op de belangen van hun eigen achterban dan op die van degenen die niet mee doen. Tegelijkertijd blijkt ook dat rotatie efficiënter is dan geen rotatie."

De bestudering van begrensde rationaliteit en instituties, zoals de werking van markten, vormt het laatste belangrijke onderzoeksdomein van CREED. "We doen heel concreet empirisch onderzoek op dit gebied, ook voor derden. Een tijd geleden hebben we bijvoorbeeld een veilinghuis in Aalsmeer geadviseerd over de invloed van informatievoorziening op de prijzen van de veiling. Meer recentelijk hebben we geadviseerd over de structuur van de veiling van UMTS." Echter, naast deze concrete studies

komen ook veel fundamentele vraagstukken aan de orde. “Het concept van de *homo economicus* heeft lange tijd een belangrijke benchmark geboden voor het doen van voorspellingen, en kon tegelijkertijd ook veel van de werkelijkheid helpen verklaren. Langzamerhand is echter gebleken dat de assumptie van onbegrensde rationaliteit op veel terreinen niet goed stand houdt. Je ziet dan ook dat er steeds meer aandacht komt voor zaken die wij als economen al heel lang verwaarlozen: de rol van sociale en psychologische factoren als verklaring voor het economische gedrag van agenten.”

Dit betekent overigens nog niet dat alle oude modellen van het toneel verdwijnen. “Op sommige terreinen blijkt de *homo economicus* het nog steeds goed te doen als

bij het verklaren van investeringsgedrag. Na Keynes werd het echter angstig stil rondom dit thema, niet alleen in de economie maar ook in de psychologie zelf. Het redeneren (de cognitie) van de mens werd veel meer bestudeerd dan emoties. Men wist zich daar geen raad mee, want hoe modeller je emoties? Of men beschouwde emoties simpelweg als irrelevante ruis.”

Recentelijk is de aandacht voor emoties in de psychologie herleefd, en dit vindt zijn weerklink in de economische wetenschap. “Ook in het CREED laboratorium hebben we al verscheidene experimenten gedaan waarbij emoties gemeten worden. In spellen met onderhandelingen of investeringen, bijvoorbeeld, blijken emoties een belangrijke rol te spelen. Op het theoretische vlak moeten we nu de rol

“Het is lastig studenten eerst een theoretisch kader te presenteren, en ze dan te wijzen op allerlei tekortkomingen ervan.”

benadering. Maar over het algemeen is het steeds meer geaccepteerd dat onbegrensde rationaliteit lang niet altijd opgaat. Economische agenten hebben vaak niet de capaciteiten en de tijd om ingewikkelde kosten- en batenvergelijkingen te maken. Daarnaast wordt ook steeds meer onderkend dat individuen niet altijd alleen hun eigen nut in ogenschouw nemen, maar ook dat van anderen.”

Echter, volgens Van Winden gaat dit alles nog niet ver genoeg en moet ook de opvatting van begrensde rationaliteit verder onder het mes. Daarbij pleit hij vooral voor meer aandacht voor de rol van emoties bij het bepalen van economisch gedrag. “Het is merkwaardig dat emoties zo weinig plaats krijgen in de economische wetenschap. Van Adam Smith kennen we allemaal wel *The Wealth of Nations* waarin het nut van eigenbelang wordt benadrukt. Echter, Smith was ook een pionier op een heel ander terrein. In zijn *Theory of Moral Sentiments* beschrijft hij hoe moraliteit een belangrijke plaats inneemt in de maatschappij. Ook John Maynard Keynes had oog voor gevoelens in de economie. Hij sprak bijvoorbeeld over *animal spirits*

van emoties verder zien te modelleren. Daarbij is het volgens mij zaak dat we niet kost wat kost moeten willen blijven steunen op de traditionele nutsfunctie. Daarmee bedoel ik dat we niet simpelweg zaken als boosheid of schuldgevoel als een extra argument aan de nutsfunctie moeten toevoegen. In plaats hiervan moeten we toe naar modellen waarin emotie en cognitie in interactie individueel handelen bepalen.”

Van Winden geeft toe dat hiervoor nog een lange weg te gaan is. “Je moet goed beseffen, als een dergelijke modellering algemeen wordt geaccepteerd, zou dit een ware revolutie betekenen. Toch geloof ik wel dat we over tien jaar veel verder hiermee zijn”. Deze veranderingen zullen volgens Van Winden ook in het onderwijs merkbaar zijn. “Het opnemen van de nieuwste ontwikkelingen in de wetenschappelijke theorie in het onderwijs is altijd problematisch. Het is lastig studenten eerst een theoretisch kader te presenteren, en ze dan te wijzen op allerlei tekortkomingen ervan. Met de neoklassieke economie is dit ook het geval. Het is niet erg wetenschappelijk,

maar om praktische redenen wordt daarom in het onderwijs nog al te vaak weinig aanpassingen op neoklassieke modellen gepresenteerd. Op termijn kunnen we daar echter niet meer onderuit, daar ben ik van overtuigd.” **RE**

foto: Tim Posthumus Meyjes

ADV PRICEWATERHOUSECOOPERS

Interesse?

Voor studenten biedt CREED verscheidene interessante leerervaringen. In de eerste plaats kan je natuurlijk (tegen betaling) deelnemen aan de experimenten. Daarnaast worden er door betrokken onderzoekers verschillende economievakken aangeboden. Bijvoorbeeld, “Applied Behavioural Public Economics” (door Prof. Frans van Winden, blok 4), “Microeconomics: Behavioural Game Theory” (door Prof. Theo Offerman, blok 4) en “Experimental Economics” (Prof. Arthur Schram, op het Tinbergen instituut). Ten slotte kunnen scriptiestudenten die experimenteel onderzoek in hun scriptie willen opnemen ook terecht bij CREED.

Voor meer informatie, zie <http://www1.fee.uva.nl/creed>, of bekijk de vitrine van CREED bij de ingang van de E-hal.

Buitenlandersbeperkingen in het beroepsvoetbal

Profvoetbal. Aan de ene kant een sportactiviteit, aan de andere kant een economische activiteit. Profvoetballers zijn niet alleen sporters, maar ook werknemers. Wat de profsport betreft is het van belang het evenwicht te vinden tussen enerzijds sportregels en anderzijds de regelgeving met betrekking tot werknemers, zoals het vrije verkeer van werknemers binnen de Europese Unie. Het Europese Hof van Justitie heeft in het Bosman-arrest bepaald dat buitenlandse beperkingen in strijd zijn met het vrije verkeer van werknemers. Sinds halverwege de jaren negentig gelden er voor EU-onderdanen dan ook geen beperkingen meer om voor een club in een andere lidstaat uit te komen, maar mogen deze beperkingen nog wel gelden voor andere buitenlandse voetballers?

Het voetbal is een sport met een lange historie. In zijn huidige vorm is het voetbal in de 19^e eeuw in Groot-Brittannië ontstaan. Waar in het begin het regionale rivaliteitskarakter een belangrijke rol speelde en dit nog steeds bestaat, is het vooral het nationale rivaliteitskarakter dat zich in de sport heeft ontwikkeld. Zo ontstaat er in ons land een ware Oranjegekte als het Nederlands voetbalelftal aan het Europees of Wereldkampioenschap deelneemt. Op deze toernooien nemen nationale teams het tegen elkaar op om uit te maken welk land het sterkste team heeft. Voor een sterk nationaal elftal is het van belang dat talent van eigen bodem in de nationale competitie de kans krijgt zich te ontwikkelen zodat de vijver waaruit het nationale team kan putten zo groot mogelijk is. Buitenlanders kunnen immers niet in het nationale elftal opgenomen worden. Dit is dan ook de reden dat er in het voetbal regels zijn ontstaan, welke in enkele landen nog bestaan, die bepalen hoeveel buitenlandse spelers er per club in een selectie mogen zitten, op het wedstrijdformulier mogen staan of tegelijkertijd in het veld mogen staan. De buitenlandse beperkingen dienen dus een sportief belang en deze vorm van discriminatie naar nationaliteit is binnen de sport geaccepteerd.

Vrij verkeer van werknemers

Vanuit de amateurtop van het voetbal heeft zich het professionele voetbal ontwikkeld. Het beroepsvoetbal is nu een economische activiteit met clubs als werkgevers en voetballers als werknemers. De rol van de Europese Gemeenschap wordt steeds groter voor werknemers en dus ook voor beroepsvoetballers. Zo worden steeds meer barrières weggenomen om als burger van een lidstaat in een andere lidstaat een betrekking te aanvaarden, dit alles in het kader van het vrije verkeer van werknemers. Deze burgers mogen in de lidstaat van vestiging niet gediscrimineerd worden ten opzichte van werknemers die de nationaliteit van die lidstaat hebben. Een territoriale uitbreiding van de werkingssfeer van het vrije verkeer van werknemers heeft plaatsgevonden door de Overeenkomst inzake de Europese Economische Ruimte (EER). Vrij verkeer van werknemers geldt hiermee nu ook voor burgers van de landen

die de Europese Vrijhandelsassociatie (EFTA) vormen, te weten IJsland, Noorwegen, Liechtenstein en inmiddels ook Zwitserland. De constatering dat voetbal een economische activiteit is en profvoetballers werknemers zijn, roept de vraag op hoe de hierboven genoemde buitenlandse beperkingen zich verhouden tot het vrije verkeer van werknemers op grond van het EG-verdrag. In het Bosman-arrest heeft het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen zich ondermeer over deze vraag uitgesproken.

In april 1990 weigerde de Belgische beroepsvoetballer Jean-Marc Bosman het contract te aanvaarden dat zijn toenmalige werkgever Club Luik (Royal Football Club

het Europese Hof van Justitie de vraag voorlegde of een stelsel waarin bij de overgang van de speler de nieuwe club aan de oude club een vergoeding moet betalen in strijd is met het vrije verkeer van werknemers tussen de EG-lidstaten en of de regel dat in een wedstrijd niet meer dan drie buitenlanders mogen worden opgesteld eveneens met dat vrije verkeer voor werknemers in strijd is. Het laatste gedeelte van de vraag betreft de nationaliteitsclausule, de zogenaamde 3 + 2 regeling, die inhield dat een club niet meer dan drie buitenlanders in een wedstrijd mocht opstellen en daarnaast maximaal twee buitenlanders die al langere tijd in de betreffende nationale competitie spelen.

Buitenlanders kunnen niet in het nationale elftal opgenomen worden.

de Liège) hem aanbod. Bosman werd vervolgens voor de som van 11.743.000 Belgische francs (zo'n 290.000 euro) op de toen in België gehanteerde 'lijst van verplichte transfers' geplaatst. Volgens de Belgische transferbepalingen kon hij dan tussen 30 april en 31 mei overstappen naar een andere club die in die periode bereid was dat bedrag te betalen, zonder dat Club Luik zich daartegen kon verzetten. Na deze maand kon een transfer alleen tot stand komen indien Club Luik en de nieuwe club tot overeenstemming zouden komen. Toen Bosman in deze maand geen club vond die bereid was de bovengenoemde transfersom te betalen, tekende hij een contract bij de Franse club Duinkerken (Union Sportive du Littoral de Dunkerque). Club Luik en de Belgische voetbalbond KBVB beletten hem echter deze overgang. Club Luik had de Belgische voetbalbond namelijk verzocht het bij internationale transfers vereiste transfercertificaat niet aan de Franse voetbalbond te verstrekken aangezien Luik twijfelde aan de financiële positie van Duinkerken. De Belgische bond willigde het verzoek van Club Luik in, ondanks het feit dat Bosman al een contract had getekend bij Duinkerken, en niet meer contractueel aan Club Luik was gebonden. Deze gang van zaken was voor Bosman reden om naar de Belgische rechter te stappen, die op zijn beurt aan

Het arrest begint met overwegingen omtrent de toepassing van het EG-recht op de sport, aangezien naar voren was gebracht dat sport een cultuurobject is dat als zodanig niet onder het Verdrag valt en buitenlandse regelingen dus niet getoetst kunnen worden aan het vrije verkeer van werknemers. Het Hof van Justitie stelt hieromtrent dat sportbeoefening slechts onder het gemeenschapsrecht valt in zoverre zij een economische activiteit vormt en dat dit het geval is voor de activiteit van beroepsvoetballers, aangezien zij een werkzaamheid in loondienst uitoefenen. De bepalingen omtrent het vrije verkeer van werknemers verzetten zich volgens het Hof echter niet tegen een regeling of praktijk die wordt gerechtvaardigd door niet-economische overwegingen die verband houden met het specifieke karakter en kader van bepaalde wedstrijden.

Het Hof oordeelt echter dat zowel de buitenlandse clausules die gelden voor de club als het transfersysteem onder het EG-verdrag vallen omdat dit geen regelingen zijn die gerechtvaardigd kunnen worden door niet-economische overwegingen, die bovendien verband houden met het specifieke kader en karakter van bepaalde wedstrijden. Op het oordeel van het Hof betreffende de

buitenlandersclausules is overigens wel wat af te dingen. Zoals ik in dit artikel al heb betoogd, hebben de buitenlandse beperkingen wel degelijk een sportief karakter, aangezien ze voortvloeien uit het nationale rivaliteitskarakter van de sport. Het Hof heeft echter anders geconcludeerd en sinds halverwege de jaren negentig gelden er voor EU/EER-onderdanen dan ook geen beperkingen meer om voor een club in een andere lidstaat uit te komen. Voor de Europese voetbalbond UEFA was de uitkomst van het Bosman-arrest reden om de buitenlandse beperkingen in de Europese competities, zoals de Champions League en de UEFA-cup geheel af te schaffen. Ook enkele nationale voetbalbonden, zoals de KNVB voor de Nederlandse competitie, schaften de buitenlandse clausules geheel af. Met ingang van het komende voetbalseizoen 2006-2007 zal ook de Duitse bond de buitenlandse beperkingen geheel afschaffen. In andere competities, zoals de Spaanse Primera Division, zijn de buitenlandse clausules nog steeds van kracht, maar gelden ingevolge het Bosman-arrest niet meer voor EU/EER-onderdanen en beperken nu slechts het aantal niet-communitaire spelers (spelers uit een land van buiten de Europese Economische Ruimte) dat een club tegelijkertijd in het veld mag hebben staan tot drie. In de tweede helft van de jaren negentig kon Louis van Gaal zijn toenmalige club FC Barcelona dan ook met acht Nederlanders in de Primera Division laten spelen.

Voetballers van buiten de EER

Ten gevolge van het Bosman-arrest gelden er in het Europese betaald voetbal geen buitenlandse beperkingen meer voor spelers afkomstig uit een lidstaat van de Europese Unie of een van de EFTA-landen. Het vrije verkeer van werknemers geldt echter ook voor bepaalde familieleden van burgers van de lidstaten, terwijl burgers van derde landen die tevens de nationaliteit van een EU-lidstaat bezitten als EU-onderdaan worden beschouwd. Zo kon FC Barcelona ondanks de bepaling dat er in de Primera Division slechts drie niet-communitaire spelers in het veld mochten staan afgelopen seizoen naast Eto'o uit Kameroen, Mexicaan Marquez en de Braziliaan Ronaldinho

ondermeer ook de Braziliaanse internationals Motta, Belletti en Edmilson onbeperkt opstellen aangezien zij tevens het Italiaanse staatsburgerschap hebben. De Argentijn Messi viel echter door de buitenlandse beperkingen aanvankelijk buiten het elftal. Pas nadat Messi afgelopen najaar het Spaanse staatsburgerschap verwierf, kon Messi zijn opwachting in de Primera Division maken.

Naast het hierboven beschreven vrije verkeer van werknemers, kennen ook de door de Europese Unie met derde landen gesloten toetredings- en associatieverdragen bepalingen die

Kalou beschikt immers wel over de Nederlandse nationaliteit.

het de lidstaten van de Gemeenschap verbieden om burgers van deze landen te discrimineren op het moment dat deze burgers rechtmatig in de lidstaat tewerkgesteld zijn. Ook de conventie van Cotonou tussen de Europese Unie en ruim 70 ontwikkelingslanden kent een soortgelijke anti-discriminatiebepaling. De constatering dat beroepsvoetbal een economische activiteit is en profvoetballers werknemers zijn, heeft ook gevolgen voor profvoetballers uit deze geassocieerde landen die rechtmatig in een lidstaat aan het werk zijn. De buitenlandse beperkingen tasten immers hun recht op gelijke behandeling aan dat hen als legaal tewerkgestelde burgers van een geassocieerd land toekomt.

De eerste profsporter die dit aankaartte was de Poolse basketbalspeelster Lilia Malaja. Malaja speelde als beroepsbasketballster in Frankrijk en werd in de Franse competitie met buitenlandse beperkingen geconfronteerd. Malaja meende dat dit in strijd was met het associatieakkoord tussen enerzijds de Europese Gemeenschap en haar lidstaten en anderzijds (de toen nog kandidaat-lidstaat) Polen, dat bepaalde dat zij als legaal tewerkgestelde Poolse niet gediscrimineerd mocht worden. Een juridische procedure volgde en Malaja haalde in 2002 haar gelijk bij de Franse rechter. De zaak Malaja is niet

terechtgekomen bij het Europese Hof van Justitie. De eerste vergelijkbare zaak waar het Hof zich over heeft uitgelaten betreft de in Duitsland spelende Slowaakse beroepshandbalkeeper Maros Kolpak. In deze zaak heeft het Hof in 2003 bepaald dat de associatieovereenkomst tussen enerzijds de Europese Gemeenschap en haar lidstaten en anderzijds (de toen nog kandidaat-lidstaat) Slowakije zich er tegen verzet dat op een beroepssporter van Slowaakse nationaliteit die wettig is tewerkgesteld door een in een lidstaat gevestigde club, een door een sportbond van die lidstaat vastgestelde regel wordt toegepast volgens welke de clubs bij

kampioenschaps- en bekerwedstrijden slechts een beperkt aantal spelers mogen opstellen uit derde landen die geen partij zijn bij de EER-overeenkomst. In navolging van deze zaak dwong de voor het Spaanse Real Sociedad spelende Turkse profvoetballer Nihat Kahveci bij de Spaanse rechter af dat hij niet meer onder de in de Primera Division geldende buitenlandse beperkingen viel.

Een vergelijkbare zaak waar het Europese Hof van Justitie zich over uitsprak betreft de toenmalige Tenerife-voetballer Igor Simutenkov. De Russische Simutenkov was in Spanje in het bezit van een verblijfstitel en een werkvergunning, terwijl hij als niet-EU-onderdaan te maken had met de buitenlandse clausules die inhielden dat de clubs in de Primera Division slechts een beperkt aantal spelers mogen opstellen uit derde landen die geen partij zijn bij de EER-overeenkomst. Dit was volgens Simutenkov in strijd met de partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschap en Rusland, die ondermeer bepaalt dat de Gemeenschap en haar lidstaten ervoor zorgen dat onderdanen van Rusland die wettig tewerkgesteld zijn op het grondgebied van een lidstaat, niet op grond van nationaliteit gediscrimineerd worden ten opzichte van de onderdanen van deze lidstaat wat werkomstandigheden betreft. Simutenkov stapte dan ook naar

de Spaanse rechter, die aan het Europese Hof van Justitie de vraag voorlegde of de partnerschapsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschap en Rusland zich ertegen verzet dat een sportbond op een beroepssporter van Russische nationaliteit die wettig is tewerkgesteld door een Spaanse voetbalclub, een regel toepast volgens welke de clubs in competities op nationaal niveau slechts een beperkt aantal spelers mogen opstellen uit derde landen die niet behoren tot de Europese Economische Ruimte. Het Hof stelde vast dat de bewoordingen van deze bepaling zeer dicht aanleunen tegen de bepaling in de Associatieovereenkomst Gemeenschappen-Slowakije, waar Maros Kolpak zich reeds op beriep. Het Hof oordeelde daarom ook dat de partnerschapsovereenkomst zich tegen deze buitenlandse clausules verzet.

De conventie van Cotonou is getekend tussen enerzijds de Europese Gemeenschap en haar lidstaten en anderzijds ruim 70 ontwikkelingslanden in Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan. De conventie bepaalt ondermeer dat de verdragspartijen elkanders onderdanen die legaal op hun grondgebied verblijven dezelfde rechten als hun eigen staatsburgers moeten toekennen. Wat de conventie van Cotonou betreft moet opgemerkt worden dat deze een andere achtergrond heeft dan de toetredings- en associatieverdragen die aan de orde kwamen in de zaken Malaja, Kolpak, Kahveci en Simutenkov. Kern van de conventie van Cotonou is de armoede in deze ontwikkelingslanden te bestrijden, terwijl de toetredings- en associatieverdragen van een meer gelijkwaardige verhouding uitgaan. Ook verschillen de bewoordingen van de non-discriminatiebepaling in de conventie van Cotonou van die in de toetredings- en associatieverdragen. Het oordeel van het Europese Hof van Justitie in de zaken Kolpak en Simutenkov is dus niet zondermeer analoog toepasbaar op profvoetballers afkomstig uit ontwikkelingslanden die partij zijn bij de conventie van Cotonou, hoewel niet ondenkbaar is dat het Hof zal concluderen dat ook de conventie van Cotonou zich tegen de buitenlandse clausules verzet. Ten tijde van de inmiddels gestaakte naturalisatieprocedure van de Ivoriaan

Salomon Kalou kwam op een gegeven moment ook de conventie van Cotonou ter sprake. Kalou zou geen Nederlands paspoort nodig hebben om naar bijvoorbeeld een Engelse club over te stappen, maar zou zich kunnen beroepen op bovengenoemde bepaling uit de conventie van Cotonou. Dit is echter niet terecht, aangezien de bepaling ziet op legaal op het grondgebied verblijvende personen. Het probleem voor Kalou is juist dat hij in Groot-Brittannië in principe niet in aanmerking komt voor een tewerkstellingsvergunning aangezien hij niet aan de daar geldende voorwaarden aan een bepaald percentage van de interlandwedstrijden die zijn land in een bepaalde periode heeft gespeeld. Zijn club Chelsea zal nu op een andere wijze moeten aantonen dat Kalou over exceptionele kwaliteiten beschikt en dus een meerwaarde voor de Premier League is. Aan broer en Ivoriaans international Bonaventure Kalou komt als EU-onderdaan het recht van vrij verkeer van werknemers toe, hij beschikt immers wel over de Nederlandse nationaliteit.

Geconcludeerd kan worden dat de buitenlandse beperkingen in het profvoetbal in strijd zijn met het Europees recht en de door de Gemeenschap met derde landen gesloten associatie- en partnerschapsovereenkomsten. Dit geldt niet alleen voor profvoetballers afkomstig uit de Europese Economische Ruimte, maar ook voor beroepsvoetballers met de nationaliteit van een land dat zo'n overeenkomst heeft gesloten. Het is niet toegestaan hun speelmogelijkheden te beperken door een maximum te stellen aan het aantal buitenlandse dat tegelijkertijd in het veld of op het wedstrijdformulier mag staan. De enige beperking waarmee laatst genoemde profvoetballers, evenals beroepssporters uit enkele nieuwe lidstaten van de Europese Unie, nog geconfronteerd worden is dat zij wel over een tewerkstellingsvergunning dienen te beschikken voor de lidstaat waar hun club gevestigd is, aangezien de verdragen slechts spreken over een discriminatieverbod van wettig tewerkgestelde werknemers. **RE**

Besproken jurisprudentie

- Hof van Justitie EG, 15 december 1995, zaak C-415/93, NJ 1996, 637 (Bosman)
- Conseil d'Etat (Frankrijk), 30 december 2002, n° 219646 (Malaja)
- Hof van Justitie EG, 8 mei 2003, zaak C-438/00 (Kolpak)
- Tribunal Superior de Justicia de Madrid (Spanje), 23 januari 2004 (Kahveci)
- Hof van Justitie EG, 12 april 2005, zaak C-265/03 (Simutenkov)

Dit artikel is gebaseerd op mijn Europese Studies-scriptie "Buitenlandse beperkingen in het profvoetbal", met als probleemstelling: "Zijn buitenlandse beperkingen in het profvoetbal in strijd met het EG-recht en de associatie- en partnerschapsovereenkomsten welke de Gemeenschap met derde landen heeft gesloten?" (1^e begeleider mw. mr. dr. C.R.M. Versteegh, 2^e begeleider dr. L.K. Marác, cijfer 8)

Elfred Warner (mr. drs. E.F. Warner
Leeftijd 27 jaar (geboren 24 juli 1978)
Nederlands Recht (Vrije Universiteit
Amsterdam) 1997-2002
Europese Studies (Universiteit van
Amsterdam) 2001-2005

Ergernissen aan de FEB

De Facultaire Studentenraad (FSR) heeft onlangs een onderzoek gedaan naar ergernissen en problemen van studenten. Er blijken in de ogen van de studenten nogal wat punten te zijn op de faculteit die verbeterd kunnen worden. De FSR zal proberen het faculteitsbestuur hiervan te overtuigen en hen ertoe te bewegen veranderingen aan te brengen. In dit artikel komen de belangrijkste en interessantste uitkomsten van het bureauonderzoek aan bod, met daarbij een aantal aanbevelingen voor verandering.

Al aan het begin van het nieuwe raadsjaar, in het najaar van 2005, bleken er veel ergernissen te bestaan bij de raadsleden over regels, gebruiken en slechte voorzieningen aan onze faculteit. De raad besloot in kaart te brengen wat er precies leeft onder studenten van de faculteit en wat hen het meest ergert. In een enquête die via e-mail is verspreid onder alle studenten van de FEB, zijn diverse vragen gesteld over verschillende onderwerpen. De respons overtrof de verwachtingen ruimschoots: 422 studenten vulden de enquête in. Studenten konden voor 33 stellingen aangeven in welke mate de stelling bij hen past en dus in welke mate ze wel of geen last hadden van een bepaald probleem. De verschillende onderwerpen die aan bod kwamen zijn: faciliteiten, studiegids, opleiding/curriculum, studieprogramma's, inschrijven voor vakken en tentamens en de scriptie.

Faciliteiten

Volgens de studenten slaagt onze faculteit er beter in goede digitale faciliteiten aan te bieden dan tastbare. Terwijl studenten over het algemeen tevreden zijn over een digitale faciliteit als Blackboard, blijken computervoorzieningen een knelpunt. Drie op de vijf studenten geeft aan er duidelijk last van te hebben dat de computerruimtes vaak vol zijn. Ondanks het feit dat er een ruimte is ingericht in de computerzaal waar studenten kunnen samenwerken, blijken ook deze samenwerkplekken een

knelpunt te zijn. Meer dan de helft van de respondenten vindt dat er onvoldoende samenwerkplekken zijn op de faculteit. Hiernaast noemt een aantal studenten tevens een gebrek aan stilleruimtes om te kunnen studeren op de faculteit.

De Facultaire Studentenraad is van mening dat gezocht moet worden naar meer plekken waar groepjes kunnen samenwerken. Veel projectgroepen werken met eigen laptops en hebben dus alleen een ruimte nodig waar ze in alle rust over hun project kunnen overleggen. De raad is blij dat het faculteitsbestuur dit probleem nu ook inziet en dat er momenteel gezocht wordt naar mogelijkheden om meer samenwerkruimtes te creëren.

Tevens is de raad van mening dat er meer computervoorzieningen moeten komen, mede door de uitbreiding van de studierichting Business Studies met een Engelstalige bacheloropleiding per september 2006. Met deze studierichting hoopt de faculteit meer studenten te trekken. Aangezien het bij deze studierichting veelal om projectgericht onderwijs gaat, zal dit voor een extra druk op de computerruimtes zorgen.

Studiegids

Gelukkig zeggen studenten niet veel last te hebben van eventuele fouten in de studiegids. Slechts 7% van de respondenten zegt hierdoor studieovertraging te hebben opgelopen. Ondanks het lage percentage is dit een kwalijke zaak die in de toekomst voorkomen moet worden.

Een voorbeeld van een fout in de studiegids die irritatie opwekt, wordt genoemd door een student: 'verkeerde versies van boeken in studiegids, er bleek tijdens de cursus een nieuwere versie gebruikt te worden. Kost me veel extra geld.'

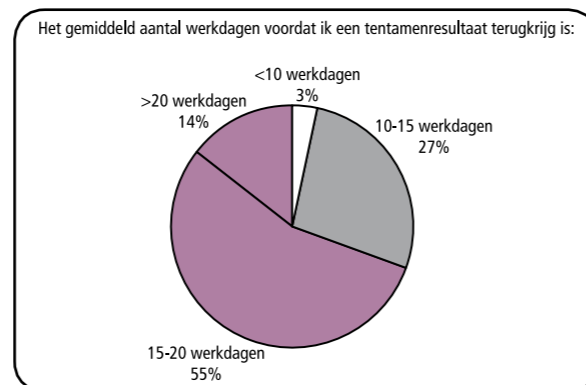
Studieprogramma's

Aan het aanvragen van

het bachelordiploma en het verdiepen in de masteropleiding gaat een ergebniswekkende handeling vooraf: het inleveren van het studieprogramma. Het proces van indienen en goedkeuring van studieprogramma's duurt te lang, blijkt uit deze enquête. 43% van de respondenten die al te maken hebben gehad met studieprogramma's zegt studieovertraging te hebben opgelopen doordat de goedkeuring ervan langer dan de officiële termijn van 6 weken duurde. Tot half april van dit jaar moest dit programma op papier ingevuld en ingeleverd worden en gold dezelfde, volledige, procedure bij het wijzigen van het programma. Digitaal invullen en wijzigen was tot dan onmogelijk. Veel studenten ervaren het als frustrerend dat ze hun studieprogramma's niet digitaal kunnen inleveren. Inmiddels kan dit wel, mede door aandringen van de FSR. Het is dan ook de hoop van de studentenraad dat deze enquêteresultaten en de mogelijk kortere verwerkingstijd van digitaal ingeleverde studieprogramma's ertoe leiden dat de officiële termijn van 6 weken in de toekomst wel zal worden gehaald.

Tentamenresultaten

Uit dit onderzoek blijkt dat de bekendmaking van tentamenresultaten vaak te lang op zich laat wachten. Dit levert studenten veel problemen op; maar liefst 62% van de respondenten zegt last te hebben van de lange nakijktermijnen, slechts 21% zegt hier geen last van te hebben. Volgens het Onderwijs- en Examenreglement moet het resultaat 15 werkdagen na het tentamen bekend worden gemaakt. 70 procent van de respondenten zegt de resultaten gemiddeld niet binnen deze officiële termijn terug te krijgen.

Studieadviseurs

De studieadviseurs worden in het onderzoek gemengd beoordeeld; 35% van de respondenten zegt bij problemen goed bij de studieadviseurs terecht te kunnen, maar 32% vindt juist het tegenovergestelde. In de open vraag vinden we veel negatieve opmerkingen over de studieadviseurs terug. Er wordt gesproken van "onwetendheid" en "onkunde" van de studieadviseurs, een Engelstalige student spreekt van "incompetency and irresponsability". De studieadviseurs zouden dé steun voor studenten bij alle problemen en onduidelijkheden in hun studieloopbaan aan onze faculteit moeten zijn; deze resultaten laten zien dat ze dat (nog) niet zijn. De studentenraad vindt dit een heikel punt en gaat ook hier proberen verbeteringen in gang te zetten.

Scriptie

Het laatste onderwerp van het bureauonderzoek betreft tevens het laatste onderdeel van de studie aan de FEB: de bachelor- of masterscriptie. Ook op dit terrein spelen er een aantal ergernissen bij studenten. Terwijl ruim de helft van de studenten van mening is goede begeleiding te krijgen bij het schrijven van een scriptie, vindt één op de vijf het omgekeerde. Mogelijk is een bron van ontevredenheid de objectiviteit van een scriptiebegeleider: 15 procent vindt zijn of haar begeleider niet objectief. Een mogelijke oplossing hiervoor is het aanstellen van een tweede begeleider/corrector voor bachelorscriptie, zoals die er voor de masterscriptie wel is. 37% van de respondenten zou dit een goed idee vinden. De FSR vindt het aanbevelenswaardig om te kijken naar de richtlijnen omtrent scriptiebegeleiding. Zijn deze richtlijnen eenduidig? En, waar kan de student terecht als de scriptiebegeleider van deze richtlijnen afwijkt?

Een ander punt betreft het gemak waarmee een scriptiebegeleider te vinden is. Bijna de helft van de respondenten geeft aan dat zij inderdaad makkelijk een begeleider kunnen vinden, maar aan de andere kant vindt 36% dit lastig. Dit verschil

kan te wijten zijn aan de verschillen tussen studies. Zo zijn er bij sommige studies minder begeleiders te vinden, of is er zelfs een stop gezet op het begeleiden van scripties. Kort geleden is dit bijvoorbeeld het geval geweest bij de vakgroep International Economics. De FSR vindt dit een zeer onwenselijke situatie en heeft dat al eerder aangegeven bij het faculteitsbestuur.

Tot slot een opmerking van een student over het schrijven van de bachelorscriptie in het Engels: 'Het feit dat de bachelor thesis in het Engels moet worden geschreven gaat mijns inziens ten koste van de kwaliteit. Het zou mogelijk moeten zijn de bachelor thesis in het Nederlands te schrijven.' De Facultaire Studentenraad is van mening dat studenten enige training moeten krijgen om ook schrijfvaardigheid op academisch niveau in het Engels te beheersen, wanneer het verplicht is de scriptie in het Engels te schrijven. Indien deze training niet aangeboden wordt, is de FSR van mening dat de scriptie niet verplicht in het Engels geschreven zou moeten worden.

Hoe verder?

De resultaten van deze enquête hebben de Facultaire Studentenraad en hopelijk ook het faculteitsbestuur een duidelijk beeld gegeven van de punten waar nog (veel) ruimte is voor verbetering op onze faculteit. De huidige raad en de net verkozen raad voor het komende collegejaar zullen deze problemen aan blijven kaarten tot er oplossingen gevonden zijn. Studenten kunnen ons hierbij helpen door klachten te melden aan de klachtenstudent (klachtenstudent-fee@uva.nl). Binnenkort zal het volledige rapport van dit onderzoek op onze website geplaatst worden: www.studentenraad.nl/feb.

De studentenraad bedankt iedereen die de enquête heeft ingevuld en feliciteert de winnaars van de 2 iPod's!

Namens de Facultaire Studentenraad,
Frank Keizer
Anne-Marieke Visser
Eske Scavenius

Reactie op het onderzoek naar de "Ergernissen aan de FEB"

Ik ben blij dat ik in staat word gesteld om kort te reageren op het onderzoek "Ergernissen aan de FEB". Ik wil de FSR complimenteren met dit initiatief en de manier waarop zij het hebben uitgevoerd. De uitkomsten geven in ieder geval aan, dat er flink wat verbeterd kan worden bij de FEB. In de nabije toekomst wordt daar werk van gemaakt.

Ik ben onaangenaam verrast door in ieder geval twee uitkomsten in het onderzoek: de te lange nakijktermijn en de serieuze kritiek op de studieadviseurs. De nakijktermijn is vijftien werkdagen en ik vind dat docenten zich daar absoluut aan dienen te houden. Ik heb de Onderwijsadministratie gevraagd mij te waarschuwen, zo gauw de nakijktermijn bij een tentamen wordt overschreden. Ik zal de betrokken docent er dan onmiddellijk op aanspreken. Studenten die constateren dat de nakijktermijn wordt overschreden verzoek ik een email te sturen naar j.c.m.vanophem@uva.nl (of naar de klachtenstudent) met vermelding van de klacht en het betreffende vak. Ook dan wordt er direct werk van gemaakt.

Met betrekking tot het functioneren van de studieadviseurs is er één vraag gesteld in het onderzoek, die gerelateerd is aan één specifiek onderdeel (onduidelijkheden ingangseisen en studieprogramma's) van de werkzaamheden van de studieadviseurs. Het gaat mij dan ook te ver om op grond hiervan te stellen dat je niet "goed met problemen bij de studieadviseurs terecht kunt". Navraag bij de studieadviseurs leerde mij, dat zij niet het gevoel hebben en dat het bij hen ook nooit is aangegeven, dat zij met betrekking tot het oplossen van problemen met betrekking tot studieprogramma's en ingangseisen tekort schieten. In de toekomst zullen de studenten die met dit soort problemen bij de studieadviseurs komen aan het eind van het gesprek worden gevraagd of ze voldoende geïnformeerd zijn. Als dat niet het geval is, dan moet er nog meer werk verzet worden door de studieadviseurs.

Ook de andere punten van kritiek zullen serieus worden genomen. De komende maanden gaan we serieus aan het werk om verbeteringen te bewerkstelligen. Hopelijk volgt de FSR onze voortgang kritisch.

Hans van Ophem,
Directeur Onderwijsinstituut.

ADV ING

Webdesignbureau **Bouka**

Daan van Kassel (19) en Steven Boumans (19) vormen samen het webdesignbureau Bouka. Rostra Economica sprak met ze over hun motivatie om zelfstandig ondernemer te worden, hun samenwerking, de toekomst en de dagelijkse praktijk. 'Lastig wordt het als de klant zich steeds bedenkt en toch een ander kleurtje wil'.

Hoe is jullie bedrijf ontstaan?

Steven: Daan en ik kennen elkaar al van de middelbare school. In die tijd maakte ik al websites. Toen heb ik ook een Content Management System ontwikkeld, een systeem waarmee een klant zelf gegevens op zijn website kan aanpassen. Toen we allebei hier aan de UvA gingen studeren, zijn we daarover in gesprek geraakt. Het systeem lag op de plank, maar ik deed er weinig mee. Daan was juist weer goed in het op de markt brengen van zo'n product. Zo is het idee voor Bouka ontstaan.

Wat doen jullie precies?

Daan: we bouwen websites voor bedrijven, vooral startende bedrijven.

Steven: Eigenlijk beginnen we met het bouwen van een website voor een startende ondernemer, en dan proberen we mee te groeien met die onderneming. We doen het design van de website, maar als het later goed gaat, willen ze waarschijnlijk ook een uitgebreidere website met meer functionaliteit. En daar profiteren wij dan weer van mee. We kunnen alles leveren: van simpele sites tot zeer uitgebreide.

Daan: We moeten het ook wel van dat soort diensten hebben. We verkopen ook domeinnamen en hosting, maar daar

verdienen we niet veel op. Als je daar veel geld voor gaat vragen, gaat zo'n starter toch even rondkijken op het internet en komt hij er snel achter dat het ergens anders goedkoper kan.

Steven: Het voordeel is weer dat domeinen en hosting regelen voor ons ook geen zware klus is. Je vult bij wijze van spreken een formulier in en klaar ben je. Dus het levert niets op, maar het kost ook niet veel tijd.

Daan: Vaak ben je ook bezig om de startende ondernemer advies te geven hoe hij andere dingen kan aanpakken. Wij zijn natuurlijk ook niet al te lange tijd geleden gestart, dus we weten hoe dat gaat. Soms lijkt wat we doen wel bijna consultancy.

Hoe komen jullie aan nieuwe klanten?

Steven: Heel veel gaat via-via, via positieve referenties van bestaande klanten.

Daan: Daarnaast hebben we bij de laatste startersdag van de Kamer van Koophandel met T-shirts van Bouka rondgelopen om reclame te maken. Een perfecte plek natuurlijk, want daar zijn allemaal starters. Wel werden we vrij snel verzocht om weg te gaan, omdat we natuurlijk niet hadden betaald om te adverteren. Maar we hebben er toch een nieuwe klant aan

overgehouden, dus het was een geslaagde actie!

Verdienen jullie goed?

Steven: Op het moment ben ik tevreden over hoe het loopt.

Daan: Nou, ik vind het wel meevallen. Ons uurloon is mooi. Maar je bent zo veel tijd kwijt met adviseren en klantcontact, dat je eigenlijk veel meer uren maakt dan waarvoor je betaald krijgt. Maar het is leuk om te doen en dat telt ook mee.

Steven: Het wordt lastig als de klant steeds een ander kleurtje wil. En zich maar blijft bedenken. Dat vreet tijd.

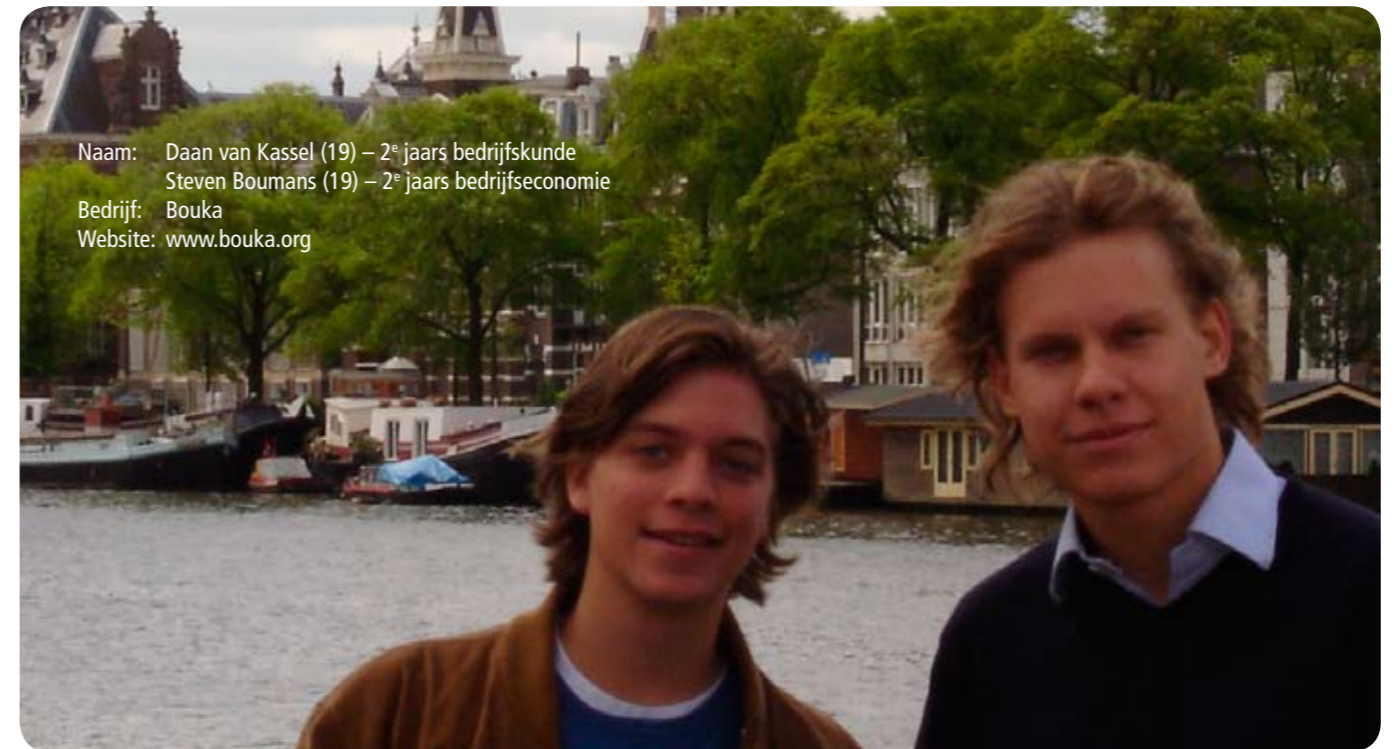
Daan: Of toch een andere foto op de voorpagina wil. En vervolgens weer een andere.

Steven: Inderdaad, door die kleine dingetjes blijf je aan de gang.

Daan: Een starter heeft vaak nog niet goed nagedacht over wat hij wil. Dat is leuk, want het geeft je veel vrijheid om zelf wat moois er van te maken. Maar dat kost ook veel tijd.

Wat is de rolverdeling tussen jullie twee?

Daan: Ik doe het klantcontact, de administratie en de werving van nieuwe klanten. Naast m'n studie en Bouka

Naam: Daan van Kassel (19) – 2^e jaars bedrijfskunde
Steven Boumans (19) – 2^e jaars bedrijfseconomie
Bedrijf: Bouka
Website: www.bouka.org

werk ik bij een bedrijf bemiddelt in stageplaatsen en detachering. Daar werf ik ook nieuwe klanten. Steven doet het technische gedeelte, hij bouwt de websites en zorgt dat alles goed werkt met het Content Management Systeem.

Is het bedrijf goed te combineren met jullie studie?

Daan: de tijd die we er aan besteden wisselt nogal. Soms ben je er erg druk mee, maar er gebeurt vaak ook een paar weken weinig.

Steven: Dat vind ik een groot voordeel van zelfstandig zijn. Je kan je eigen tijd beter indelen dan als je voor een baas werkt. Over twee weken zijn er tentamens, dus dan doen we wat rustiger aan voor ons bedrijf.

Hebben jullie wel eens onenigheid over wat er moet gebeuren?

Steven: Dat valt erg mee. We vullen elkaar behoorlijk aan. Ik initieer veel dingen, Daan is juist weer degene die doorpakt.

Daan: Steven laat het wel eens op het laatste moment aankomen. Als het werk maandagochtend klaar moet zijn is hij er soms zondagochtend nog mee bezig. Het werk komt altijd op tijd af, maar het maakt

Ik initieer veel dingen, Daan is juist weer degene die doorpakt en het afmaakt

me wel eens zenuwachtig. Maar dat is geen groot probleem. Eigenlijk gaat het erg goed.

Hoe zien jullie je eigen toekomst en die van het bedrijf?

Steven: Het bedrijf is leuk om te doen, zeker naast de studie. Maar wat er na m'n afstuderen gebeurt, dat weet ik nog niet. Ik hoop dan wel wat startkapitaal verzameld te hebben waar ik mee aan de slag kan gaan.

Daan: Ik wil inderdaad ook afstuderen over een paar jaar. Of we daarna met Bouka ons brood kunnen verdienen moeten we tegen die tijd maar zien. Dat weet ik nog niet.

Steven: Eerst moeten we nog aan de bak om een paar propedeusevakken te halen. We zijn tweedejaars, dus dat moet nu gebeuren. Anders kan ik het volgend jaar op de VU proberen.

Hebben jullie nog een goede tip voor studenten die ook een bedrijf willen beginnen?

Steven: Gewoon doen! Er zijn zat mensen die met goede ideeën rondlopen.

Daan: Inderdaad, blijf niet met zo'n idee rondlopen. Doe het gewoon. En begin niet al te groot. Als je in een keer alles wil, ben je al snel één van de velen en dan is het lastig concurreren met grotere bedrijven. Het is beter om een niche te vinden en vanuit daar verder te werken. Dus starters, richt je op een niche!

Melle Bijlsma is tweedejaars student Algemene Economie. Daarnaast is hij ook politiek actief als bestuurslid van D66 Amsterdam.

Kijk op onderwijs:

Kruideniersdenken gaat voorbij aan maatschappelijke waarde van onderwijs

De toekomst van het Nederlands onderwijs is onzeker; commercialisering en bezuinigingen bedreigen de kwaliteit; onafhankelijkheid en toegankelijkheid van opleidingen staan niet langer hoog in het vaandel. Tegelijkertijd wordt de student steeds meer gezien als consument en opleidingen als een product. ROOD, jongeren in de SP, maakt zich grote zorgen over deze ontwikkelingen en bepleit dat we ons onderwijs weer gaan organiseren op een manier die aansluit bij haar werkelijke doelen.

Goed onderwijs legt de basis voor meer kansen in de maatschappij. Niet alleen op werkgebied, maar ook bij contact met anderen. Via het vergaren van kennis en het oplossen van lastige vraagstukken, kan je inzicht krijgen in de beleving van anderen en van mechanismen in de maatschappij. Het ontwikkelen van historisch besef (de notie dat we een product zijn van de geschiedenis waar we geen invloed meer op hebben, maar ook dat we de makers van de toekomst zijn) is belangrijk om de samenhang der dingen te leren bestuderen en ons te realiseren dat we onderdeel zijn van een geheel. Bij uitstek mag van universitaire studies verwacht worden dat studenten daar aangespoord worden zich kritisch te ontwikkelen en kennis te vergaren die een waardevolle toevoeging is voor de samenleving.

Na tijden het domein geweest te zijn van de rijke elite, zijn in de jaren zestig en zeventig de deuren van het hoger onderwijs opengezet voor iedereen; gelijke kansen en spreiding van kennis, geld en macht waren het adagium. Want in een beschaafde samenleving heeft iederéén recht op hoger onderwijs. Het verheffen van de geest moet geen financiële drempels kennen. Onderwijs is geen product waar winst op gemaakt moet worden, het is een essentieel onderdeel van elke samenleving. Het recht op onderwijs wordt niet gewaarborgd door een concurrerende markt, en daarom vin-

den wij het uiterst belangrijk dat we er via de belasting gezamenlijk aan bijdragen en onze democratische zeggenschap over het onderwijs behouden.

Alle politieke partijen hebben hun mond vol van het belang van onderwijs en zeker van de kenniseconomie, daardoor staat ons onderwijs continue op de politieke agenda. In principe een goede zaak; het laat zien dat we het er in ieder geval over eens zijn dat goed onderwijs van het grootste belang is voor een sterke samenleving. Maar dat wordt helaas niet uitgedrukt in investeringen. Op het onderwijs wordt al jaren bezuinigd; er moet steeds meer met steeds minder. De gevolgen van al deze onderwijshervormingen zijn zichtbaar aan het worden: hoge uitval op het VMBO (jaarlijks 64.000 uitvallers), een te laag niveau van startende studenten op het HBO en WO. De meeste maatregelen laten weinig historisch besef van het belang van onderwijs zien. Het vak van onderwijzer is geen eervol beroep meer en studenten worden beschouwd als consumenten. Daarnaast zien scholen en universiteiten zich genoodzaakt om met derde geldstromen te gaan werken om financiële armsgeld te krijgen. De mening dat bedrijven meer moeten gaan sponsoren, gaat voorbij aan de maatschappelijke waarde van academische opleidingen en doet af aan een aantal essentiële eigenschappen van goed universitair onderwijs. Het is de vraag of

de onafhankelijkheid van onderzoek gewaarborgd blijft door de (directe) belangen van de investeerders. Het vormen van een onafhankelijk fonds dat de sponsoring van onderzoek voor haar rekening neemt zou hier uitkomst kunnen bieden.

En dan het leerrechten-plan van Rutte, dat tegen alle bezwaren van studenten en universiteiten in, bijna zeker toch aangenomen zal worden door de Tweede Kamer. Voor sommigen zal studeren hierdoor een onoverkomelijk financieel risico worden, anderen zullen zich genoodzaakt voelen genoeg te nemen met mindere resultaten om het torenhoge instellingstarief voor collegegeld te ontlopen. Daarnaast baant dit plan de weg voor collegegelddifferentiatie; de ene opleiding zal duurder gaan worden dan de andere. Door dit alles gaan financiële overwegingen een te grote rol spelen bij studiekeuze en -verloop, iets dat nooit had mogen gebeuren. Niet alleen tast deze hervorming namelijk het beginsel van gelijke kansen voor iedereen aan, het is een teken aan de wand van een ontwikkeling die al langer zichtbaar is in het hoger onderwijs.

Want wat is eigenlijk de redenen om een universitaire studie te gaan volgen en wat is precies de taak van de universiteit? ROOD vindt het jammer dat hier geen discussie over plaatsvindt. Zijn menselijke nieuwsgierigheid en de wens om weten-

schappelijk geschoold te worden de reden om een studie te beginnen? Of is een opleiding enkel nog een financiële investering, een product dat gekocht en geconsumeerd kan worden om daarmee kans te maken op een mooie baan? Ons bekruipt het gevoel dat die laatste insteek de overhand begint te krijgen. Want nu marktwerking ook in het onderwijs is doorgedrongen, wordt de focus op studentenaantallen in de financiering van instellingen versterkt en wordt er als gevolg daarvan steeds meer geld uitgegeven aan marketing. De huidige massa-aanpak binnen opleidingen zet daarnaast onvoldoende aan tot kritisch denken, en om de doorstroom op peil te houden worden er vooral niet te hoge eisen meer aan studenten gesteld. De spreekwoordelijke zesjescultuur floreert niet alleen, zij wordt versterkt. En is het niet juist de taak van de universiteit om wetenschappers op te leiden, in plaats van geprepareerde werknemers voor het bedrijfsleven af te leveren? De beschreven tendens vindt ROOD alarmerend en daarom willen wij pleiten voor het belang van de vakken filosofie en ethiek. De SP pleit al jaren voor de invoering van een verplicht vak over filosofie en ethiek in het middelbaar- en beroeps-onderwijs; het is immers belangrijk dat ook die scholieren kritisch leren denken over bijvoorbeeld normen en waarden. ROOD vindt het schokkend te constateren dat deze vakken zelfs op sommige universitaire opleidingen ontbreken. Het is onaanvaardbaar dat de mensen die in de toekomst leidinggevende functies gaan vervullen binnen onze maatschappij, hier tijdens hun studie niet mee in aanraking komen. Wat ons betreft horen filosofie en vooral ethiek dan ook aan de basis te staan van een degelijke academische vorming.

Het is hoog tijd dat er iets wordt gedaan aan de trend van de steeds minder kritisch geschoolde studenten die simpelweg klaargestoomd worden voor de arbeidsmarkt. Je kunt iemand immers wel leren hoe je een wetenschappelijk onderzoek opzet, maar zonder een kritische houding zal echte innovatie op zich laten wachten. Wij zien de oorzaak van dit probleem niet

bij de studenten of docenten, maar bij de hierboven beschreven ontwikkelingen. Daarom zullen we ons de komende tijd inzetten om samen met docenten en studenten te inventariseren hoe groot dit probleem nu werkelijk is en waar de specifieke oorzaken liggen, en om daarbij met alternatieven te komen.

Want laten we wel wezen: het kabinet blaast hoog van de toren over haar doelstellingen voor een kenniseconomie, maar de hervormingen die zij doorvoert dragen hier allerm minst aan bij. Het kruideniersdenken waar zij haar beleid op baseert, bedreigt juist datgene wat van universiteiten bij uitstek een plek van innovatie kan maken; een academisch klimaat waarin ruimte is voor discussie en kritiek op gevestigde theorieën en handelwijzen. De druk die studenten wordt opgelegd om zo snel mogelijk af te studeren en het feit dat opleidingen enkel beoordeeld worden op kwantitatieve criteria staan haaks op dat doel.

Naar onze mening is het onderwijs daarbij in de eerste plaats bedoeld om de belangen van student en samenleving te dienen, niet die van het bedrijfsleven. Als we serieus de kenniseconomie willen bevorderen, moet het academisch niveau weer op peil gebracht worden. De focus op universiteiten dient weer te verschuiven van kwantiteit naar kwaliteit. Studenten moeten gestimuleerd worden kritisch na te denken, onder andere over de maatschappelijke betekenis van hun vakgebied. Een universiteit is geen supermarkt, een diploma geen product. Wij zullen ons inzetten om het onderwijs weer te maken wat het hoort te zijn: een instituut dat mensen in staat stelt hun recht op persoonlijke ontplooiing te benutten. Dus laten we tot slot dat doel niet uit het oog verliezen. Studeren wordt vaak de mooiste tijd van je leven genoemd, juist omdat je het doet vanuit de wens je te verdiepen in persoonlijke interesses en om je persoonlijk te ontwikkelen; omdat je de mogelijkheid krijgt daarin te investeren. ROOD pleit ervoor om dat vooral zo te houden. Voor iedereen. **RE**

Renske Leijten en Bob van Vliet, respectievelijk voorzitter en algemeen bestuurslid van ROOD, jongeren in de SP.

De wetenschapsfilosofische visie van W. F. Hermans op de economische wetenschap

Spreken waar geen taal is

W. F. Hermans

Economen hebben niets van Popper en nog minder van Wittgenstein begrepen. Anders zouden ze geen econoom geworden zijn. Dat is –kort samengevat– de visie van W.F. Hermans op de economische wetenschap. Hermans lezen is voor economen een oefening in nederigheid. Het betreft hier evenwel een noodzakelijke vorm van nederigheid, want Hermans' essays voldoen aan de noodzakelijke en eigenlijk ook meteen voldoende voorwaarde voor een lezenswaardig stuk: dat de schrijver iets te zeggen heeft.

Menig essay, oorlogsverklaring is een beter woord, heeft Hermans gewijd aan de wetenschapsfilosofie, aan de verzameling van alle pogingen vast te stellen wat wij weten kunnen. En wat wij derhalve vragen mogen. Wiskunde en natuurkunde waren daarbij de aambeelden waarop Hermans niet moe werd te slaan. En het waren de sociale wetenschappen die het ontgelden moesten. Dat was niets meer dan speculatie, kletsica en retorica; het domein van praatjesmakers die hun weg naar congressen en de zakken van de belastingbetaler wel, maar de weg naar de waarheid nooit weten te vinden. Dat was het kamp van de vijanden van de waarheid, en dus van Willem Frederik Hermans.

In de jaren '60 bleef de economie in essaybundel 'het Sadistisch Universum' ongenoemd, maar, zo moet terugblikkend vastgesteld worden, daarmee nog niet buiten schot. Want passages in de jaren '80 uit Klaas kwam niet' en 'Malle Hugo' laten geen andere conclusie toe, de economie deugde in zijn ogen niet.

Voor de goede orde, Hermans zijn kritiek heeft niets te maken met de na afloop van een lezing onder het genot van een drankje zo gemoedelijk gevoerde discussie over of een bepaalde aanname realistisch is of de vraag of een zeker model goed gespecificeerd is. Zijn kritiek impliceert dat die lezingen zelf zinledig zijn.

Wittgenstein

Als Hermans een held heeft, dan is dat Wittgenstein. In het Sadistisch Universum bespreekt hij hem uitgebreid; om er in latere jaren op terug te blijven komen. Zonder veel toe te voegen, maar dat was geheel in de geest van Wittgenstein zelf, die immers meende alles gezegd te hebben wat er redelijkerwijs te zeggen valt. Wetenschap is eigenlijk vooral een kwestie van weten wat je niet zeggen kunt. En dat dan ook niet zeggen.

Wittgensteins principe is simpel, de gevolgen evenwel maar nauwelijks te overzien en in ieder geval nimmer nageleefd. Een voorbeeld. Binnen de wiskunde is de stel-

ling dat er een oneindig aantal priemgetallen is, bewijsbaar waar. De stelling dat er een eindig aantal is, is derhalve onwaar. De stelling dat priemgetallen blauw zijn, is evenwel noch waar noch onwaar: het is onlogisch. En de vraag of iets onlogisch bestaat, is onzinnig. Er valt niets over te zeggen zolang het begrip blauw geen deel uitmaakt van een axiomatisch systeem. De logische consequentie is dat over moraal, ethiek en religie maar ook over politiek, geschiedenis en economie, niets te zeggen valt. Daarvoor geldt Wittgensteins beroemde uitspraak: 'waarvan men niet spreken kan, daarover moet men zwijgen'. Dat zwijgen moet letterlijk genomen worden: wie de spijker niet op de kop slaat, moet verzocht worden helemaal niet te slaan.

De kritiek geldt de hele theoretische economie. Zo kan het werkgelegenheidseffect van verlaging van het minimumloon worden nagegaan in verschillende arbeidsmarktmodellen. Maar verschillende modellen voorspellen precies het tegenovergestelde. Al naar gelang men wel of niet volledige concurrentie, perfecte informatie of monopsonie veronderstelt, heeft het werkgelegenheidsbevorderende of -verlagende effecten. Hetzelfde geldt –wat beleidsmakers daar ook over beweren mogen– voor andere arbeidsmarktflexibilisering. Harvard-econoom Summers vermoedde dan ook een metastelling dat elk beleid aan te bevelen valt op grond van een model van nutmaximaliserende agenten.

Hoe ook, de vraag welk model in een gegeven situatie toepasbaar is, valt niet te beantwoorden door het model zelf en ook niet door enig ander formeel argument. Dat moet besloten worden in een niet formeel te voeren discussie, de uitkomst waarvan bepaald wordt door overreding, bluf en dus willekeur. En Hermans smaakt in 'Malle Hugo' dan ook dat 'de economie een terrein is waar de geleerden elkaar kunnen tegenspreken zonder de vrees zodoende nooit een Nobelprijs te zullen krijgen'.

Het feit dat economen zich van wiskunde bedienen, verandert de kern van de zaak daarbij geenszins. Binnen een model kan men het bestaan van evenwichten bewijzen, maar de toepassing van een model kan nooit bewezen worden. En in de economie gaat het per definitie om de toepas-

sing, om de vraag welk arbeidsmarktmodel wanneer toepasbaar is. Als het daar niet om ging, dan zou het wiskunde zijn. Daar gaat de kritiek inderdaad niet langer op. Economie kan alleen de kritiek ontlopen door iets anders te worden, namelijk een franchise van de wiskunde.

De door sociale wetenschappers massaal betrokken laatste verdedigingslinie dat theoretische modellen zorgen voor 'intuïtie' en 'gedisciplineerd denken' is niets anders dan door holle vaten op hun kop gehangen verkeersborden richting de waarheid, die ons de illusie geven de waar-

Over politiek, geschiedenis en economie valt niets te zeggen.

heid te naderen, terwijl we er van wegdrijven. Wishful thinking. Of liever, het volledig ontbreken van enig zindelijk denken.

Statisch is een doodlopende nooduitgang

Als economen er in een artikel theoretisch niet uitkomen, als de resultaten –zoals dat dan heet– 'ambiguous' zijn, dan kan men er zeker van zijn binnen dezelfde alinea op de zinsnede te stuiten dat de toepasbaarheid van het model een empirische vraag is en dat verder onderzoek absoluut noodzakelijk is. En wellicht mag men inderdaad ook wel hopen dat statistiek en econometrie uitkomst bieden. Theorie is er wellicht slechts voor het expliciteren van de vragen, de data moeten het antwoord op die vragen geven.

Zelfs voor WF Hermans geen gekke gedachte. Want ook voor de fysica maakte Hermans graag een uitzondering op de regel dat men zwijgen moet over alles waarover men niet spreken kan. Strictu sensu geldt dit principe immers ook de fysica. Natuurkundige wetten worden feitelijk niet bewezen doordat zij overeenkomen met de werkelijkheid (experimentele gegevens); zij zijn een meer of minder geslaagde (wiskundige) descriptie van de werkelijkheid. Bewijzen kan men immers nog altijd alleen iets in een logisch systeem.

Toch moest men de natuur beschrijven

alsof zij logisch is, op straffe van het helemaal niet te doen. In tegenstelling tot de sociale wetenschappen levert dat namelijk ook wat op. Want, en dat is cruciaal, het is de natuurkunde gelukt om wiskundige wetten te formuleren die daadwerkelijk empirische regelmatigheden beschrijven en voorspellen.

In de economie daarentegen is elke hoop regelmatigheden te voorspellen, ijdel. Dat is een direct gevolg van het in een bijzin van de inleiding van econometrieboeken weggestopte gegeven dat economie een niet-experimentele studie is, oftewel een

historische studie. Hermans zegt daarover in 'Klaas kwam niet': 'het falsificatieprincipe brengt mijns inziens mee dat alle wetenschappelijke theorieën die op historische gegevens zijn gebaseerd, moeilijk gefalsificeerd kunnen worden en dus nauwelijks wetenschappelijke waarde kunnen hebben, aangezien geen zekerheid kan worden verkregen dat zij overeenkomen met de werkelijkheid.' Verderop voegt hij toe: 'economische toestanden en sociologische situaties zijn historisch, en soortgelijke bezwaren als die welke ten opzichte van de geschiedschrijving gelden, kunnen dus ook tegen deze wetenschappen worden ingebracht'.

Het gebruik van geavanceerde econometrische modellen en de bezweringsformule ceteris paribus veranderen die zaak niet. Men kan op grond van historische gegevens van alles beweren omdat er geen herhaalbaar, identiek experiment is dat het tegendeel aantonen kan. Zo blijkt het mogelijk om op grond van dezelfde gegevens te betogen dat in New Jersey in 1992 een lager minimumloon een verhogend (Card en Krueger) en een verlagend effect had (Neumark en Wascher)¹. Welk model te verkiezen valt wederom niet te bepalen op formele gronden. En Leamer liet in 1983 in de AER zien dat dezelfde gegevens, afhankelijk van het model, zowel een positief als een negatief verband tussen de doodstraf en criminaliteit ondersteunt. De wet van Philips, een trade-off tussen ↻

werkloosheid en inflatie, werd in de jaren '70 ontkracht door het verschijnsel stagflatie. Het bleek geen wet, weersproken door de voortschrijdende tijd. Het was geen empirische regelmatigheid, zoals in de fysica. Wat was het dan wel? Het bleek een historische descriptie. De wet van Philips beschreef niet het verband tussen werkloosheid en inflatie maar beschreef de jaren '60, zoals een historicus de Franse Revolutie beschrijft, zonder te hopen daarmee ook de Russische te hebben verklaard.

Keynes zei al dat geen enkele theorie toetsbaar is. Er wordt niets opgelost door het schatten van parameters die niet bestaan om theorieën te toetsen die niet toetsbaar zijn. Tegenover het door de econometrist Hendry gepropageerde Popperiaanse principe 'test, test, test', stelt Hermans 'onzin, onzin, onzin'.

En daarmee valt definitief het doek. Economie kan de fysica helemaal niet navolgen, ook al beweren sommige economen van

Sokrates, Boeddha, Jezus of Mohammed had afgehangen, dan zouden de mensen nu nog spiernaakt in de bomen en de holen wonen. Praatjes maken, dat kon de Neanderthaler even goed als Thomas van Aquino, Luther, Calvijn of Hitler. Maar ik, ik sta daar als zendeling van Huygens, Boerhaave, Edison en Einstein, als profeet van de enige menselijke bezigheid die hem in staat stelt zijn leven tastbaar te veranderen!'.
Slot

Economie verandert het leven niet tastbaar en het oordeel is vervolgens genadeloos: van Hermans moeten psychologen, economen en sociologen op zwavelzuur. Vanwaar die aan haat grenzende aanval op de sociale wetenschappen? Bedacht moet worden dat Hermans voor alles een schrijver bleef, en wel een schrijver die naar eigen zeggen schreef om wraak te nemen. Een schrijver die het autobiografische verhaal 'Het grote Medelijden', de titel alleen al, afsluit met het programmatische

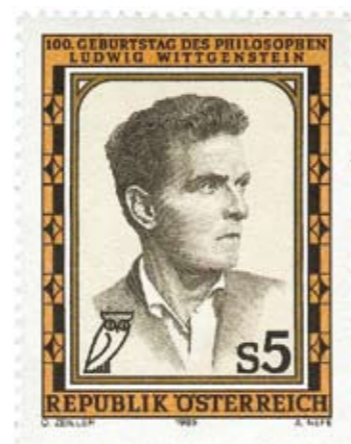
rode slagboom waarachter de onzekerheid ligt'.

Dat Hermans uit rancune schreef, bewijst evenwel zijn ongelijk nog niet. Wie logica en voorspelbaarheid als de onverbiddelijke criteria voor wetenschap hanteert, moet ook eigenlijk vaststellen dat geen sociale wetenschap daaraan voldoet, daaraan kan voldoen, daaraan ooit zal voldoen. En wie eerlijk is, moet toegeven dat die criteria de enige juiste zijn. Dat er niets tegenin te brengen valt. Eigenlijk.

En toch lukt het de mens maar niet te zwijgen over de hem omringende verschijnselen. De wens te spreken is onbedwingbaar. Wetenschap is, in de woorden van Nummedal in "Nooit meer slapen", 'de titanische poging van het menselijk intellect zich uit zijn kosmische isolement te verlossen door te begrijpen! Waarschijnlijk, nee wel zeker, een tot mislukken gedoemde poging. Maar misschien is het resultaat ook eigenlijk niet zo belangrijk, misschien gaat het om de poging zelf. Alle wetenschap is streven. Economie is geen onaardige poging om het isolement te verlichten door het niet onprettige gevoel te geven: 'ik begrijp'. Als zwijgen onmogelijk is, dan is economie de beste manier om te spreken waar geen taal is. Misschien is dat te weinig. Misschien is dat net genoeg. ¹⁶

Voetnoot:

1, 'the Minimum wage', The Economist, 1 februari 2001

David Hollanders (1978) is in 2003 aan de UvA afgestudeerd in econometrie en geschiedenis en is nu werkzaam bij SEO Economisch Onderzoek als junior-onderzoeker en bij de FEE als promovendus.

ADV DE NEDERLANDSE BANK

Dat Hermans uit rancune schreef, bewijst evenwel zijn ongelijk nog niet.

wel. Fysica staat, samen met de wiskunde uiteraard, op eenzame hoogte. Ze zijn zeker geen panacee, zij kunnen veel vragen niet oplossen maar enkele wel, en dat is beter dan helemaal niets kunnen. Terwijl scribenten, politici en wetenschappers een eind weg kletsen over waarheid, vooruitgang, arbeidsmarktflexibilisering en wat niet al, bouwen fysici in de tussen tijd treinen, vliegtuigen en computers. Zij bouwen de wereld, zonder praatjes nog wel.

Dat is, zo zegt Hermans, ergens niet minder dan een wonder. Het is nog meer dan dat: het is vooruitgang. Technologische vooruitgang was daarbij in Hermans universum de enige werkelijke vooruitgang. Zedelijke verheffing, democratisering en Verlichting zijn hersenschimmige begrippen die niets inhouden, als je er over nadent. En dat doet niemand: er over nadenken. Behalve Hermans zelf dan. Nergens anders dan uit het volgende citaat uit het autobiografische verhaal 'De elektriseermachine van Wimshurst' mag zijn beeld duidelijker worden: 'als het van

'scheppend nihilisme, agressief medelijden, totale misantropie'.

Alles was bij Hermans compromisloos en zijn aanval op de sociale wetenschap kon dan ook alleen maar compromisloos zijn. Hermans' wetenschapsbeeld was zijn wereldbeeld gelijk: geregeerd door moedwil en misverstand zijn er geen zekerheden, en elke poging orde te scheppen loopt stuk op onbegrip, tegengewerkt worden en de volledige onkenbaarheid van de totale chaos die dit leven is. Elke sociale wetenschap is een kerkgenootschap, een groep mensen die denkt orde te kunnen aanbrenge, en die van die opgelegde orde, die een schijnorde is, heil verwacht. In zijn miezerige poging er nog het beste van te maken, maakt de mens het allemaal nog veel erger. Verlossing, waarheid en vooruitgang zijn waanbeelden van gevaarlijke gekken die te slecht of te dom zijn in te zien dat het leven een amoreel, onlogisch en vooral: sadistisch universum is. De waarheid is onbepaald of, in de woorden van Stegman in Ik heb altijd gelijk, 'niets anders dan een

Financial Study Association Amsterdam

This year the Financial Study association Amsterdam (FSA) will organize the 13th edition of the London Banking Tour (LBT). The LBT Committee is aiming to take 24 of the best students in the Netherlands to London for a thrilling week in the world of investment banking. This business course is a unique opportunity to visit the leading investment banks in London and make the first step towards a career in Europe's financial centre. Application is open for all penultimate and final-year students of any discipline with a distinct interest in finance and strong analytical skills. Fluency in Dutch and English is a prerequisite.

The following banks will be visited: ABN AMRO, Barclays Capital, Credit Suisse, Goldman Sachs, JPMorgan, Lazard, Lehman Brothers, Merrill Lynch, Morgan Stanley, Rothschild and UBS. The focus during these visits will be M&A advisory and Sales & Trading.

Look for all other information about this exciting event at www.londonbankingtour.nl or mail your questions to: lbt@fsa.nl. The deadline for application is June 18th. Show your ambition, apply early!

Marketing Associatie Amsterdam

In een dynamisch vakgebied als marketing is het contact tussen student en bedrijfsleven belangrijker dan ooit. Op dit moment ontvangt een multinationale organisatie enkele honderden sollicitaties op slechts enkele beschikbare startfuncties in marketing. Het is aan de marketeer van vandaag om organisaties te overtuigen van zijn competenties; affiniteit met het vakgebied, communicatieve vaardigheden, veelzijdigheid, creativiteit, inlevingsvermogen en leiderschap.

Daarom is de Marketing Associatie Amsterdam (MAA) al 17 jaar lang dé studievereniging voor alle in marketing geïnteresseerde studenten van de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit. Ons doel is een brug te slaan tussen studenten, het bedrijfsleven en de beide Amsterdamse Universiteiten.

Gedurende het academisch jaar brengt de MAA enkele activiteiten voort die studenten in staat stelt om zich goed voor te bereiden op de huidige turbulentie binnen de arbeidsmarkt. Gedacht kan worden aan het congres, de bedrijfssimulatie en natuurlijk de Amsterdamse Carrièredagen die georganiseerd worden in samenwerking met de SEFA en Aureus.

Kortom, de leden van de Marketing Associatie Amsterdam vormen een ijzersterk netwerk waarin veelbelovende academici zich kunnen ontwikkelen tot de marketeers van morgen.

Voor meer informatie kijk op

www.marketingassociatie.nl

Werken als Market Maker/Trader?

Market Maker is een bijzonder beroep. Je bent handelaar en springt snel in op kansen. Je speelt veld is je computerscherm. Je moet zelfredzaam zijn. Je strijdt met een tegenstander aan de andere kant van het scherm. Snel denken en reageren is essentieel.

Je krijgt kansen die je elders niet krijgt. Bij binnenkomst word je klaargestoomd tot specialist. Na de opleiding voer je zelfstandig transacties uit. De bedragen waarmee we handelen zijn groot: dat schept verantwoordelijkheid. Een voorliefde voor het vak, discipline en de drang om te willen winnen en leren is belangrijk.

De beloning is goed. De bonus verdienen we samen. In vast dienstverband mag je participeren in All-Options.

Onze ruim 30 handelaren zijn dagelijks actief op de Duitse derivatenbeurs Eurex en de Nederlandse, Britse, Franse en Belgische markten van Euronext-Liffe. Met het innemen van posities in derivaten (opties, futures, etc) en effecten (aandelen, obligaties) verdienen we ons geld. Iedereen draagt bij aan het resultaat. De handelsgebruiken en risicomanagement zijn vastgelegd. Verantwoordelijkheden liggen zo laag mogelijk in de organisatie.

We groeien stevig en starten elk kwartaal met een nieuwe opleidingsgroep. Is jouw academische of HBO-opleiding (bijna) afgerond en is je interesse gewekt? Solliciteer en stuur ons je CV:

Analytische - en psychologische tests maken onderdeel uit van de selectieprocedure.

Gert de Rover

All Options International BV
Rokin 46
1012 KV Amsterdam
T 020 521 38 80

info@alloptions.nl
www.alloptions.nl

... ahead of the game

Studenten? Net huisvrouwen

“Lene, lene, b’tale, b’tale, lene, lene, b’tale, b’tale”. Het was de doorbraak van Youp van ’t Hek, lang geleden in de televisieshow van Aad van den Heuvel. Knippend met zijn vingers, met zijn voeten een driftig ritme stampend, zichzelf in steeds hoger tempo herhalend, gaf hij zijn visie op de Nederlander die almaar verder verstrikt raakte in de netten van het bankwezen. “Lene, lene, b’tale, b’tale.”. De Nederlandse student voelt er niks voor. Ze hebben veel vaker een bijbaan dan studenten dat vroeger hadden, maar ze lenen niet opvallend vaker. “Werke, werke, stappe, stappe”?

In sommige opzichten klopt het studentengedrag opvallende mooi met theoretische voorspellingen. Naar voren halen van consumptie is niet drastisch in prijs veranderd. Wie zijn consumptie nu met een euro verhoogt moet daarvoor in de volgende periode zijn consumptie verminderen met $(1+r)$ euro, waar r de betaalde rente is. Een verdubbeling van de rente doet de prijs maar met vijf procent stijgen, dus dat zet geen zoden aan de dijk. Anders gezegd, het verschuiven van consumptie in de tijd zal niet erg prijsgevoelig zijn, en op grond van zulke prijseffecten hoeven we dus ook geen grote veranderingen te verwachten in het leengedrag.

Het reel loon daarentegen is de loop van enkele decennia fors gestegen. Een heleboel van de goederen die nu worden aangeschaft bestonden in het recente verleden niet eens. Ipods, laptops, mobiele telefoontjes, ze waren er niet in mijn tijd, en een reisje Zuid-Amerika werkte je niet even bij elkaar. Studenten zijn in hun reactie vergelijkbaar met gehuwde vrouwen. Terwijl mannen het gestegen loon omzetten in meer vrije tijd, en de werkweek en het werkjaar almaar korter werden, kozen vrouwen ervoor om het huishoudelijk werk te vervangen door marktwerk. Studenten deden precies hetzelfde: het hogere loon verleidde ze tot meer participatie op de arbeidsmarkt. Vanuit dat perspectief hoeven we dus ook niet verbaasd te zijn.

Maar student zijn heeft nog een andere dimensie: de kernactiviteit van de student is immers investeren in de toekomst. En in dit perspectief lijkt er toch wel wat te wringen. We weten dat studeren rendabel is. Simpele analyses wijzen op een gemiddeld rendement voor het gehele Nederlandse onderwijs van zo’n 10 procent, en verfijndere analyses komen regelmatig tot een hogere opbrengst. Uit een onbekommerde rondvraag onder Bachelor studenten schat ik het uurloon van hun bijbaantjes op zo’n 10 euro. Dat zijn dus hele lage gederfde inkomsten om extra tijd aan je studie te besteden. De gemiddelde student besteedt 28 uur per week aan zijn (haar) studie. Bij een standaard week van 40 uur en een standaard jaar van 40 weken kan de resterende tijd in een bijbaan 4800 euro opleveren. Zou die tijd als studietijd het gemiddeld rendement halen, dan zou de marginale tijd even goed besteed zijn als de gemiddelde als daarmee later het salaris met 480 euro per jaar zou stijgen. Financieel is het al rendabel als we afrekenen tegen de rente

van de aanvullende lening (2.74% op dit moment): het moet dan het jaarsalaris verhogen met minimaal 131.52 euro per jaar. Als we aannemen dat de universiteit voldoende bruikbare kennis te bieden heeft om die 131.52 per jaar er uit te halen, moet het zo zijn dat de calculerende student beseft dat toekomstige werkgevers dat kennelijk niet inzien en niet navenant extra zullen betalen. De calculerende student zal dus wijselijk van die extra investering afzien. Maar als we aannemen dat toekomstige werkgevers het bij het rechte eind hebben, dan heeft de universiteit kennelijk geen extra kennis in de aanbieding die meer waard is dan de schamele 10 euro die de student uit zijn bijbaantje haalt. Dat laat voor de schrandere student nog een mogelijkheid open die ik hier slechts speculatief kan vermelden. Investeer in gezondheid. Doe aan sport. Een uurtje sporten moet makkelijk een extra gezondheidskapitaal van een tientje opleveren. Zeker met die almaar stijgende kosten van de gezondheidszorg die in het verschiep liggen. ⁴⁵

ADV SHELL

ADV ERNST&YOUNG